ادبي وړانګې

Ketabton.com

سيد اصعر هاشمي

۱۳۹۴ لمريز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي وړانګې

سید اصغر هاشمي

۱۳۹۴ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: ادبي وړانګې

لیکوال: سید اصغر هاشمي

خپروندی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

ډیزاینګر: ضیاء ساپی

کمپوز: لیکوال

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپکال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۴۹)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک   مخ

سریزه.......................................۱
د غني او الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفه.............۳
د استاد الفت په شعرونو کې ریالیزم........................۹
د استاد الفت په شعرونو کې د ازادۍ پیغام..................۱۵
د ګل پاچا الفت په شعرونو کې ارواپوهنیزڅرکونه.........۲۷
د استاد الفت په کلیاتو کې د فلسفي شعرونو څرکونه.........۴۲
د خوشحال قصیدو ته انتقادي کتنه..........................۵۱
د شعر او نظم توپیر او تړاو..................................۵۵
د سیدجمال الدین افغان ستاینه.................................۶۰
د تحقیقي اثر د لارښود ځانګړنې............................۶۵
په تحقیق کې د سرمحقق زلمي هېوادمل مقام..................۶۹
ناشعوري، شعوري اوتحت الشعوري شاعري.....................۷۳
د ناول او رومان توپیر او تړاو..................................۹۱
د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانیزم.............۹۸
ماخذونه..۱۰۳
د پښتوادب نوې ښکلا او د هاشمي د ادبي پنځونوهارونه.......۱۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

استاد ګل پاچا الفت مفکر او مبتکر لیکوال، شاعر، ژورنالیست، ادبپوه او ژبپوه دی او د ادب تیورۍ په برخه کې د ده کارونه لومړني دي.

استاد الفت مستحق لیکوال دی او دې باندې باید ډېر کار شوی وای، چې پرې نه دی شوی او د ایندوو نسلونو نه هیله کوم چې د استاد تخلیقات (منظوم او منثور) ویناووي مطالعه کړي او له فکره یې استفاده وکړي، خو د استاد د فکر څرګندولو لپاره علم او بیا فکر کولو ته ضرورت دی او د علم په لاس ته راوړلو او فکر کولو باندې استاد ډېر تاکید کړی دی.

د استاد ډېرې خبرې دي چې له وخته مخکې یې ویلي دي، یعنې د اینده نسلونو لپاره پکې ډېر نصیحتونه شته دي او پیش ګویي یې کړې ده.

دی د ماضي (تېر) وخت مطالعه درلوده، د حال په قدر پوه او د راتلوونکي نه باخبره وه. په نړۍ کې ډېر کم فیلسوفان او مفکرین پېښ بیني کولای شي، چې استاد الفت هم یو له هغو مفکرینو څخه دی.

د شعري کلیاتو په یو ځای کې وایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـمه نيمـه شـپه ده سـوداېي لـه خوبـه پاڅېـدم
ځکــه مــې ګــډوډ او پرېشـان دغـه شـعرونه دي
اوس يې که څوک نه لولي عالم پـه خوب ويده دی ټول
دا د سـبا ورځـې ويښ زلميـو تـه پيغامونـه دي

استاد خپل شعرونه او په هغه کې د مفکورې برخه آينده ځوانانو ته د يو ښه پيغام او لارښوونې په ډول وړاندې کوي.

استاد د ډېرې يادونې او ستاينې وړ شخصيت دی او زما د بې سارې مينې چې استاد سره يې لرم، کله کله د دې د کړو او ليکنو په باب پرې کرښې توروم او دغه د مقالو ټولګه (ادبي وړانګې) مې د ځينو مقالو مجموعه ده، چې متفرقې مقالې لري، چې زياتې مقالې مې په استاد ليکلي دي، او دغه ټولې مقالې مې يو ځل په تاند ويپسايټ کې خپرې شوې دي، خو د ځينو دوستانو په غوښتنه مې په کتابي ډول چاپ ته برابره کړه.

په درنښت

سيد اصغر هاشمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غني او الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفه

د فلسفې د يوې څانګې په ډول د استاد ګل پاچا الفت او خان عبدالغني خان په شعرونو کې د اضدادو فلسفې په هکله شعرونه شته دي.

استاد الفت وايي: ټوله نړۍ له ضدينو جوړه ده، که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، له دې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي.

د غني خان په شعرونو کې هم د ژوند او مرګ په هکله فلسفي شعرونه شته دي، چې د اضدادو د فلسفې ډېرې ښې نمونې دي.

استاد ګل پاچا الفت پخپل (شعري کليات، ص ۱۰۴) کې د (آغاز او انجام) تر سرليک لاندې داسې وايي:

له اسمانه څاڅکي راغله د باران
پرې را شنه شوه سپين و سره او زېړ ګلان
يو څو ورځې پس يې باد ويوړلې پاڼې
خپل آغاز آنجام هيڅ نه شو ورعيان
په زرګونو کلو ګورو چې ژوندون شته
حرکت شته لوېدل شته مخکې يون شته
له آغازه له آنجامه خبر نه يو
دومره وايو چې دورونه د ګردون شته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان د پيدا ايښت ورځ او د مرګ ورځ الله تعالى ته معلومه ده او په تقدير کې ليکل شوي وي.

هيڅ انسان نه شي کولای، چې د بل انسان د مرګ وخت په دقيقه موده او وخت کې وښايي.

استاد الفت هم داسې نظر لري او د پورته راغلي شعر مفهوم دی: له اسمانه بارانونه راورېږي، ددې بارانونو له امله ټول بوټي شنه کېږي او ډول ډول ګلان پيدا کېږي، د څو ورځو وروسته د همدې شنه شوو بوټو او رنګارنګو ګلانو پاڼې د خزان د شمالونو له راتګ سره له منځه ځي، دغه بوټي په دې پوه نه شول، چې څنګه پيدا او فنا شول.

انسانانو هم په زرهاوو کلونو ژوند وکړ، حرکت، کار او هلې ځلې يې وکړې، همدا انسان له خپل پيدا ايښته او مرګه خبر نه دی.

دلته هم د ژوندون او د مرګ په فلسفې په هنري، شعري او فکري انداز بحث شته دی، استاد الفت د ژوند او د مرګ په باب داسې نظر لري، چې د انسان د ژوند نېټه او د مرګ نېټه نامعلومه ده، نو په داسې بې اعتباره ژوند بيا اعتماد په کار نه دی.(۱)

استاد ګل پاچا الفت په نثري کلياتو ، ۱۸۵ مخ کې د (غم او خوشحالي) تر عنوان لاندې داسې وايي: (ډېر خلک دي، چې يوه ورځ يې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کېږي، مګر بله ورځ نوی واده کوي او د خوشحالۍ هغه زوړ غم ېېخي هېروي، نو دغه د خوشحالۍ ډولۍ او هغه د غم جنازه يو له بله ډېر ربط لري، که هغه غم دغه کاله ته رانه شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ښادي هم نه شي راتلی.(۲)

د استاد په شعري کلیاتو کې فیوډالي نظام ته اشاره کوي او وايي:

غنا پـــه فقـــر حکومـــت کانـــدي
بـــدایان لـــوړوي پـــه نـــورو بانـــدې
راســـره شـــته دي ډېـــر عزتونـــه
پـــه ماســـمېږي واړه کارونـــه
پـــه خزانـــو مـــې فخـــر شـــاهان کـــړي
جګـــړې جنګونـــه پـــه مـــا انســـان کـــړي

په پورته راغلي شعر کې هم د مالدار او غریب یا د مال او پیسو خاوند او مفلس یادونه شوې ده، چې که فلسفي بحث پرې وکړو، نو د اضدادو فلسفې بحث ترې لاس ته راځي.

غني خان د مرګ او ژوند په باره کې دا سې نظر درلود: دا د نور او نار دنیا د اضدادو نه جوړه ده، د هر شي ضد شته، ژوند سره مرګ تړلی دی او یو د بل ضد دي. د ژوند سره، رڼا او تیاره، ګل او اغزی، ټول د ژوند سره تړلي دي.

که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، ددې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي. د انسان مرګ د انسان د زېږېدو له ورځې د هغې سره یو ځای پیدا شوی دی. او هر ساکښ شی به یوه نه یوه ورځ د منځه ځي او مړ کېږي به.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یو انسان هر څومره قوي، عالم، فاضل، مالداره او د دُنیا هر څه ورسره وي، بیا هم مړ کېږي.

غني خان وایي، مرګ په حقیقت کې د انسان ژوند دی، انسان باید خپل مرګ ته خفه نه شي، ځکه د انسان ژوند بعد له مرګه شروع کېږي.

ربښتیا که انسان دینداره او د الله تعالی ټول اوامر یې پر ځای کړي وي او د الله تعالی په لورېینې او پېرزوېینې د جنت دروازې یې پر مخ خلاصې شي، نو ژوند بیا هلته ژوند دی، نه دې دنیا کې.

کله چې خزان د پسرلي ګلونه ورژوي، پسرلی ورته وایي: ته ما وژلی نه شې، دا مرګ مې د نوي ژوند زیری دی.(۳)

نو د مرګ نه پس ژوند شروع کېږي. که په ژوند کې اضداد نه وي، وخت به په انسان نه تېریده، ژوند به بې خونده وي، لکه:

چې په ژوند کې سخته نه وي
لکه بې مالګې طعام
چې په خوله کې خندا نه وي
لکه ډک د خاورو جام
چې ځواني کې تکلیف نه وي
لکه پټه میان کې توره
نه یې پرق شي نه یې شرنګ شي
په زنګونو شي رنځوره
ژوند که تش فیرني ښځه وي
دا خو سپې هم شي ښځلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

که تش نسل زیاتول وي
دا غویه هم شي کولی
ژوند نه خیټه نه ماڼۍ وي
نه ډېرۍ د سرو لالونه
نه یاران نه معشوقې دي
نه باغونه د ګلونو
ژوند خو تله دي یو په مخه
غورځېدل او پاڅېدل دي
ټکی سوز او ټکی ساز دی
څه خندل دي څه ژړل دي
ژوند په سترګو د عاشق کې
پلوشه ده د خمار
په صحرا کې لټول دي
د اشنا د کوخې لار

(۴)

غني خان وایي: په ژوند کې خوشحالي او خفګان دواړه باید موجود وي، که ژوند کې سختي او خفګان نه وي، دا سې مثال لري، چې غذا کې مالګه نه وي، دا چې بې مالګې طعام خوند نه لري، دغسې د خفګان نه بغیر خوشحالي خوند نه لري.

د غني خان د ژوند او مرګ د فلسفې په اړه خپل نظر دی، د عام انسان فکر د غني خان فلسفي فکر ته نشي رسېدلای، هغه یو مفکر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیلسفوف دی. یو عام انسان ته خو مرګ د ژوند خاتمه ښکاري، خو هغه وايي، چې مرګ ژوند نه شي وژلی، لکه:

که لکونه ژوندي مړه کړي
ژوند څوک نه شي مړ کولای
چا د بوي نه منع کړی
شنه ګلونه د ریحان

د غه د غني خان یقین او ایمان دی او د دې دغه دعوه بالکل صحیح او پر ځای ده، هغه نن هم ژوندی او سبا به هم ژوندی وي او تر کومه چې پښتو ژبه او ادب وي، غني خان څوک نه شي وژلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په شعرونو کې ریالیزم

د منځپانګې له مخې د استاد په شعرونو کې ریالیستک شعرونه ډېر پیدا کېږي.

پښتو - پښتو تشریحي قاموس کې د (ریالیست) په باب لیکي: (ریالیست رښتونی، رښتینی، رښتین، حقیقت غوښتونکی، حقیقت لیدونکی، د ریالېزم د هنري او ادبي مکتب او هنري اسلوب پیرو، واقعي، حقیقي) په معنا دی. (۵)

ریالیست لیکوال به ضرور د ریالېزم د ادبي مکتب پیرو وي، په تشریحي قاموس کې د ریالېزم په اړه لیکي: (رښتینواله، حقیقت غوښتنه، واقعیت غوښتنه، د واقع اصالت، حقیقت پالنه) ته وایي.

د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو ډېره برخه ریالیستیک شعرونه دي، چې د انتقادي ریالېزم اساس جوړوي.

(د ادب د تیورۍ اساسونه) لیکوال سر محقق دوست محمد دوست شینواری د (Marcel Praust) فرانسوي لیکوال په حواله د ریالېزم په باب تفصیلي بحث کړی دی، چې زه مې د موضوع اړوند خبرې ترې راکښم: (ریالېزم زموږ د عصر د ادب او هنر اساسي مېتود دی، ادب او هنر په زرګونو پېړیو لاره ووهله، چې ځان یې د بداعت دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوړ مېتود ته ورساوه، د دغې کلمې ریښه د ژوند د هغو ریښتینو واقعیتونو بدیعي تصویر او انعکاس دی، چې هنرمند او لیکوال یې د خپل چاپېریال د اړیکو په هینداره کې ګوري. د سوسیالیستي ریالېزم موسس ماکسیم ګورکي د ریالېزم خصوصیت ته لنډه اشاره کوي: ریالېزم څه شی دی؟ په لنډه توګه باید ووایو، چې د ژوند د واقعیت عیني انځور دی، داسې انځور چې ژوند د پېښو له هرج مرجه له خورا عمده انساني اړیکو څخه اخیستل شوی دی.) (۲)

د فرانسوي لیکوال په تایید استاد الفت هم د ټولنې واقعي عیني انځور په داسې ډول وړاندې کړی دی، چې ریښتینواله، حقیقت پالنه او حقیقت غوښتنه په کې له ورایه څرګند بړي.

سر محقق دوست شینواري د ریالېزم د پېژندنې په بحث کې ویلي دي: ریالېزم په ادب او هنر کې یوه داسې مېتود یکه لاره ده، چې له لیکوال او هنرمند څخه د پېښو د بشپړ ریښتوني ترسیم او تصویر غوښتنه کوي.

ریالېزم تعریف او تعبیر په ډول ډول شوی، خو په لنډ ډول یې داسې پېژندلی شو، ریالېزم په ټیپیکو شرایطو او اوضاعو کې د ټیپیکو پېښو، ټیپیکو وګړو او ټیپیکو کریکټرونو تصویر او ترسیم دی. ریالېزم لکه د ادب او هنر د نورو مکتبونو په شان خاصه جهان بیني لري او له واقعیت او ژوند سره خاصه رابطه ساتي، ریالېزم د یوې خاصې ډلې مخصوص صفات د عیني شرایطو له پلوه ګوري، زیار باسي هغه په ژور ډول مطالعه او هغه زده کړي او له ټولو خواوو یې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټيپونو ښودلو کې تصوير او ترسيم کړي. په عام ډول رياليزم او په خاص ډول انتقادي رياليزم، چې د استاد الفت په ويناوو کې ډېر ليدل کېږي، چې په ټولنې کې د استثمار، د ظالمانو پر ضد ويناوې او د دوی غندنې په کې ښکاره کېږي.

(د ادب د تيورۍ اساسونه) مولف سر محقق دوست شينواری د انتقادي رياليزم په اړه وايي: (انتقادي رياليزم سترو هنرمندانو ډېر ځله په طبقاتي ټولنو کې ذات البيني روابط غندلي او د هغوی په مقابل کې يې هغه روابط هم ښودلي دي، چې په اجتماعي عدالت او د بشر دوستۍ په لوړ احساس ولاړ وي، د انتقادي رياليزم په بديعي اثارو کې په غالبه توګه (زايد شخص) او د کوچنيو وګړو خبرې له بل هر څه نه زيات تبارزکوي، چې د طبقاتي ټولنې بې عدالتي او ظالم نظام د فشارونو په مقابل کې مقاومت کوي.

(د ادب د تيورۍ اساسونه) اثر ۱۲۱ مخ کې د روسي څېړونکي (ابراموويچ) د (ادب پوهنې اصول ۳۷۰ مخ) په حواله د انتقادي رياليزم په باب وايي: (په انتقادي رياليزم کې معمولا دوه ډوله ټيپونه او دوه ډوله جنجالونه ليدل کېږي.

الف: د وږي او ماړه، د بادار او مزدور، استثمار شوي او استثمارګر ترمنځه روابط او جنجالونه.

ب: د حاکمې طبقې د زبېښاکګرو ترمنځه، مبارزه چې پخپلو کې يو له بله د رقيب د کمزوري کولو په غرض سره خوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته په انتقادي ریالېزم کې د مثبت هیرو ګانو انځور او هغه شرایط چې دغه هیرو روزي، غالبا خړ پړ او تت غونډې وي، ځکه چې د هغه ایډیالي تصویر بیا هم په واقعي او ریالیستیکو شرایطو کې جوړېږي او ریالیستیک شرایط په طبقاتي ټولنې کې د مثبت هیرو جوړېدو لپاره ګران تمامېږي. لکه چې وویل شول، چې د انتقادي ریالېزم د پراختیا او ودې زانګو او ټاټوبی هغه طبقاتي ټولنې دي، چې د ظالم او مظلوم ترمنځ روابط په کې حاکم وي، د انتقادي ریالېزم لیکوال دغه روابط او د هغه شرایط افشا کوي.) (۷)

په طبقاتي ټولنو کې ربنتیا هم چې انتقادي ریالېزم ستر مقام لري، خو په بې طبقاتي ټولنو کې د هغه لپاره نور ځای نه پاتې کېږي او خپل ارزښت له لاسه ورکوي، په ختیځ کې عموما او د پښتو په ادب کې خصوصا انتقادي ریالېزم د شلمې پېړۍ د اوایلو زېږنده ده.

د ویښو زلمیانو د غورځنګ شاعرانو او لیکوالانو د پښتو ادب لپاره مهم کارونه کړي دي، په پښتو ادب کې همدغه وخت انتقادي ریالېزم را پیدا شو، په وده یې پیل وکړ، همدغه وخت غریب او بېوزله وګړي د ادبي اثر د هیرو په توګه د ادبي آثارو په مرکز کې ځای ونیو او د بې عاطفې او بې مغزه په توګه د ادبي اثارو په مرکز بدای ځېره انځور او افشا شوه، له همدغه وخته وروسته په پښتو ادب کې انتقادي ریالېزم د پښتو ادب د اساسي مېتود په حیث منځته راغی او لا زیاته وده یې وکړه، په همدغه وخت کې چا پخپلو نظمونو او یا نثرونو کې د جامعې فسادونه او فاسد عناصر، سود خواره، رشوت خواره، د خور او لور

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلورل، د پردیو ځمکو غصبول وتړکول او ځینو د انتقاد قلم د دربار خوا ته متوجه کړ، د دغه وخت تخلیقي ډېر آثار دغه خصوصیت لري، البته د دربار ټکولو خاص تاکتیک او خاص طرز لاره، چې د لیکوالۍ او شاعرۍ خاص مهارت یې غوښته، په دې باب اروا ښاد استاد ګل پاچا الفت او عبدالرووف بېنوا د خاصې یادونې وړ دي، د الفت دا څو بیتونه وګورئ:

نه مې د چا مال خوړلی نه مې څوک وژلي دي
نه مې کله ورک شه یا ګمشو چاته ویلي دي
بله ګناه نه لرم په دې ګناه مې مه نیسه
زړه کې مې که پټ ظالم ته بد غوندې کتلي دي
زه یې په لیدلو په کتلو ګناهګار شومه
نور یې په کولو په عمل باندې ښاغلي دي
لوړ مقام ته رسي چې بوټونه پاکوي د بل
ډېر په دغه شغل ریاست ته رسېدلي دي
هیڅ امید تري مه کړه که څوک ځان د تا غلام ګڼي
ما غلامانه ذهنیتونه پېژندلي دي
دا چې ټیټ سرونه ستا په مخ کې سمېدای نه شي
ستا مخ کې چې سم نه شول سم کله چلېدلی شي

د استاد الفت منظومې او منثورې تخلیقي وینا وې ډېرې نمونې ریالېزم لري او استاد ته یو ښه ریالیست شاعر ویلی شو.

دده انتقاد پرځای او د ټولنې د اصلاح لپاره دی، یو بل ځای پخپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کليات کې وايي:

يـــو شـــان نـــه دي نصـــيبونه قســـــمتونه
کاتبـــــانو د ازل کـــــــړي فرقونـــــــه
چـــا بانکونـــه دي ډک کـــړي پـــه ډالـــرو
چـــا پخپلـــو خـــدمتونو تاريخونـــــه

❀❀❀

يـــو وکيـــل تـــه زوی ويـــل چـــې ولـــې پـــلاره
کـــار تـــه نـــه ځـــې تنخـــا اخلـــې لـــه ســـرکاره
هغـــه ووې چـــې پـــه کـــار او پـــه خـــدمت خـــو
تنخـــا ګـــانې مـــزدور اخلـــي لـــه بـــاداره

(۸)

په پورتـه راغليوبېلګو بسـنه کوم او دومـره وايـم، چـې د اسـتاد د شعرونو ډېره برخه انتقادي ريالېزم جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په شعرونو کې د ازادۍ پیغام

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د ازادۍ په باب ډېرې وېناوې شته دي، ملي ازادي، د فکر ازادي او بیان ازادي دده د شعرونو یوه لویه او مهمه برخه جوړوي.

د استاد الفت شعري کلیاتو کې د (ازادۍ) تر سرلیک لاندې یو شعر دی:

په شــــرۍ کـــې ښـــه یـــم زه آزاد فقیـــــر
نـــه وربښـــمو کـــې چینجـــي غونـــدې اســـیر
پـــه خمتـــا کـــې حـــر آزاد ښـــه دی ســـل ځلـــه
لـــه غلامـــه چـــې لبـــاس یـــې وي حریـــــر
د وژغنـــو پـــه کپـــړدۍ کـــې کـــه آزاد یـــم
یـــو وبښـــته بـــه یـــې ورنـــه کـــړم پـــه کشـــمیر
پـــه ویجـــاړه کـــې مرغـــان ځالـــه کـــې خـــوښ وي
پـــه قفـــس کـــې د ســـرو زرو وي زهیـــــر
چـــې مرغـــان پـــه هـــوا ویـــنم چـــرګ پـــه ځمکـــه
راتـــه یـــاد د اســـارت شـــي بـــد تـــاثیر

(۹)

د استاد الفت په شعري کلیاتو کې (د آزادۍ وږمه، آزادي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادۍ احساس او د يووالي ترانه) تر سرليک لاندې د ملي آزادۍ ډېر ښه مثالونه شته دي، د استاد له کلياتو د ملي آزادۍ په مفهوم يو بل شعر دی:

شـــــهرت د عقـــل لـــه نامـــه د افلاطـــون نـــه ځـــي
د آزادۍ مينـــه هيڅکلـــه لـــه پښـــتونه نـــه ځـــي
کـــه هـــر څـــه لاړ شـــي لـــه دې دهـــر او جهانـــه ځنـــې
د بـــل لـــه مـــغ لانـــدې ژونـــدي ويښ ملتونـــه نـــه ځـــي
د آزادۍ معـــراج تـــه نـــه رســـېږي هغـــه کســـان
چې د غيـــرت او ننـــګ پـــه لارکـــې يـــې ســـرونه نـــه ځـــي
پـــه تـــوره بانـــدې چې مـــړ نـــه شي څـــوک يـــې نـــه پېژنـــي
داســـې مـــزار تـــه پښـــتنې ملالـــې نجونـــه نـــه ځـــي
ســـر و مـــال ځـــي د عشـــق پـــه لارکـــې خـــاورې کېـــږي زړونـــه
د ليلـــی مينـــه پـــس لـــه مرګـــه لـــه مجنونـــه نـــه ځـــي

(۱۰)

استاد په آزادۍ مين و او د اولس سوکالي او خوشحالي يې په يو آزاده ژوند کې ليده او نه يې غوښته، چې اولس دې په اسارت کې ژوند وکړي.

دوی يې د فکر کولو لپاره هڅول او دوی ته يې د بيان د آزادۍ جرئت ورکاوه، استاد الفت د دېته متوجه و، چې په افغانانو کې بايد د فکر کولو تمرين ته لاره هواره کړي، دا خلک اړتيا لري، چې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې، چاپېريال، د انسان او ټولنيزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې د بېته متوجه شي، چې بايد نيمګړتياوې اصلاح او ښېګنې لا ډېرې کړي، هو؛ فکر کول د انسان مفکوره پياوړې کوي او د ملي آزادۍ احساسات او جذبات په کې پيدا کېږي. (۱۱)

همدارنګه د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د ملي ازادي په باب هم ډېرې ويناوې شته دي او د فکر ازادي او بيان ازادي هم دده د شعرونو يوه لويه او مهمه برخه جوړوي.

د استاد الفت شعري کلياتو کې د (ازادۍ) تر سرليک لاندې يو شعر دی:

په ښـــاره کـــې ښــه يــــم زه آزاد فقيـــــر
نــه وربښـــمو کـــې چينجـــي غونـــدې اســـير
پـــه خمتــا کـــې حـــر آزاد ښـــه دی ســـل ځلـــه
لــــه غلامـــه چـــې لبـــاس يـــې وي حريـــر
د وژغنـــو پـــه کېـــږدۍ کـــې کـــه آزاد يـــم
يـــو وبښـــته بـــه يـــې ورنـــه کـــړم پـــه کشـــمير
پـــه ويجـــاړه کـــې مرغـــان ځالـــه کـــې خـــوښ وي
پـــه قفـــس کـــې د ســـرو زرو وي زهيـــر
چـــې مرغـــان پـــه هـــوا ويـــنم چـــرګ پـــه ځمکـــه
راتـــه يـــاد د اســـارت شـــي بـــد تـــاثير
(۱۲)

د استاد الفـت پـه شـعري کليـاتو کـې (د آزادۍ وږمـه، آزادي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادۍ احساس او د يو والي ترانه) تر سرليک لاندې د ملي آزادۍ ډېر ښه مثالونه شته دي، د استاد له کلياتو د ملي آزادۍ په مفهوم يو بل شعر دی:

شــــهرت د عقـــل لـــه نامــــه د افلاطـــون نــــه ځـــي
د آزادۍ مينــــه هيڅکلــــه لـــــه پښــــتونه نــــه ځـــي
کــــه هــــر څــــه لاړ شــــي لـــه دې دهــــر او جهانــــه ځنــې
د بــل لـــه مـــغ لانــدې ژونــدي ويښ ملتونــه نــه ځــي
د آزادۍ معــــراج تــــه نــــه رســـېږي هغــــه کســـــان
چــې د غيــرت او ننــګ پــه لار کــې يــې ســرونه نــه ځــي
پــه تــوره بانــدې چــې مــړ نــه شــي څــوک يــې نــه پېژنــي
دا ســـې مـــزار تــــه پښـــتنې ملالــــې نجونــــه نــــه ځــــي
ســر و مــال ځـي د عشــق پــه لار کــې خـاورې کېــږي زړونـه
د ليلـــى مينــــه پـــس لـــه مرګـــه لـــه مجنونـــه نـــه ځـــي

(۱۳)

استاد په آزادۍ مين و او د اولس سوکالي او خوشحالي يې په يو آزاده ژوند کې ليده او نه يې غوښته، چې اولس دې په اسارت کې ژوند وکړي.

دوی يې د فکر کولو لپاره هڅول او دوی ته يې د بيان د آزادۍ جرئت ورکاوه، استاد الفت دېته متوجه و، چې په افغانانو کې بايد د فکر کولو تمرين ته لاره هواره کړي، دا خلک اړتيا لري، چې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې، چاپېريال، د انسان او ټولنيزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې دېته متوجه شي، چې بايد نيمګړتياوې اصلاح او ښېګنې لا ډېرې کړي، هو؛ فکر کول د انسان مفکوره پياوړې کوي او د ملي آزادۍ احساسات او جذبات په کې پيدا کېږي.

د استاد الفت په تخليقي ليکنو نظم او نثر کې د فکر او وجدان آزادي هم ليدل کېږي.

استاد په نثري کلياتو، ۸۸ مخ کې د (نوي درس) ليکنې کې د فکر د آزادۍ په باب وايي: (زه د فکر آزادي له هرڅه پورته ګڼم، هرڅوک له ځانه خوابدی کوم، مګر خپل ځان او خپل وجدان خوشحال ساتم.)

استاد الفت د (فکر) تر عنوان لاندې د فکر د آزادۍ په هکله داسې وايي: (څو کاله دمخه چا په دې هېواد کې ښو ته ښه او بدو ته بد نه شو ويلی، څوک چې د فکر او رايې خاوندان بلل کېدل، په زندانونو کې واچول شول او فکرونه په کې مضمحل شول، اوس دنيا بل راز شوه او ددې عصر کارونه له موږ نه فکر غواړي او د پخو فکرونو تقاضا کوي، موږ اوس مجبور يو، چې فکر او د فکر خاوندان پيدا کړو، يعنې د فکر کولو مشق او تمرين وکړو، ددې مشق لپاره ميدان او غولی په کار دی، چې هغه جرايد او مطبوعات دي، مطبوعات بايد آزاد وي او آزاد فکرونه په کې ځای پيدا کړي، په دې کار کې ډېرې فايدې دي او دغه آزادي زموږ لپاره ډېره ضروري ده، اوس زموږ په مغزو کې فکرونه وچ شوي، موږ د فکر په توليد قادر نه يو، که چېرې د جرايدو او مطبوعاتو ازادي د يو قانون له مخې پيدا شوه، له دماغونو نه به څه وزېږي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرګرداني به ورکه شي.

هر یو به د خپل فکر په صحت او غلطۍ پوه شي، ځکه چې فکر آزاد شي، اقتصاد هم آزادېږي او هرڅوک ښو ته ښه او بدو ته بد ویلای شي، که فکر آزاد شي، هرڅوک به د خپل حق مطالبه وکړي او خپل حق به وغواړي.)

همدارنګه د استاد الفت یوه بله ادبي ټوټه (بې ګناه بندي) په نامه ده، چې د فکر د ازادۍ یوه ښه نمونه ده.

استاد الفت په نظم او نثر کې د فکر د آزادۍ په باب ډېر څه لیکلي دي، چې د نظم یوه نمونه یې (آزادۍ) تر عنوان لاندې داسې ده:

آزادي ده ژوندانـــــــه لــــــــره اکســــــیر
لــــوی دولـــــت دی ورســـــره خیــــــر کثیـــــر
پـــــه عـــــادي نظـــــر کتــــل ورتــــه ګنـــاه ده
نـــــا پوهي ده د وجــــــدان او د ضــــــمیر
پـــــت عــــــزت د ژوندانــــــه آزادي بویـــــــه
بــــې لـــــه دې وي ژونـــــد ذلیــــل خــــوا و حقیــــر
آزادي د تــــــن او غـــــرو څـــــه پـــــه کــــار ده
کــــه دې فکـــــر وي تړلـــــی پــــه ځنځیــــــر
چـــــې آزاد فکـــــر لــــري پـــــه جېلخانــــه کـــې
دی آزاد دی نـــــه غـــــلام غونـــــدې وزیـــــر
پـــه تـــش لاس آزادي نـــه شـــي څـــوک ساتلی
آزاد نـــــه دی بـــــل تــــه اړ، وږی، فقیــــــر

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې وطن او ملک آزاد وي کله ښايي
چې يې خلک د څو تنو وي اسير
باداري د زور او زرو چې کړي ورکه
ده همد غه آزادي ورړ د تقدير
(۱۴)

استاد آزادي د ژوند لپاره يو قيمتي څيز ګڼي او په عادي نظر ورته نه ګوري، دی وايي که د انسان ټول بدن په ځنځيرونو وتړل شي، خو چې فکر يې آزاد وي.

د استاد الفت په شعري کلياتو (۲۱۹مخ) کې (غريب ماشوم) تر عنوان لاندې يو شعر دی، چې د فکر د آزادۍ لپاره يو بهترين شعر او نوی فکر دی.

په دې شعر کې يې فکر د يو غريبې کورنۍ ماشوم سره تشبيه کړی دی، چې هر بل ماشوم هغه وهي او په ژړا کور ته راځي، هيڅا د غه ماشوم نه دی نازولی، هيڅا د دې پر سر لاس نه دی کش کړی او ګرد وهلی سر يې د هيڅا له خوا نه دی پاک شوی، دا د غريبې کورنۍ ماشوم دی، د خان د کورنۍ ماشوم نه دی، د غريبې کورنۍ ماشوم دی، ځکه مکتب او دفتر ته نه دی تللی او د لويانو په مجلس کې هم ناست نه دی.

د استاد الفت د غه پخوانی نظر ډېر پرځای دی، اوس هم د غريبې کورنۍ شخص ته وظيفه نشته، که د غريبې کورنۍ نه نابغه هم پيدا شي، په افغانستان کې ارزښت نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد الفت د (صلح کل) تر عنوان لاندې وايي:

لـه واړه کـوره راوځـه لـوی جهـان سـره اشـنا شـه
خپـل او قـام نـه را اوچت شـه لـه انسـان سـره اشـنا شـه
لـه هګـی نـه را بهـر شـه پـه قفـس کـې مـه اوسـېږه
لـه دې ټيټـې هـوا پورتـه لـه طيـران سـره اشـنا شـه
د زمـان مکـان پـه قيـد کـې اوسـېدنه اسـارت دی
محـدود مـه اوسـه هـر ګـوره لا مکـان سـره اشـنا شـه
د بنـدي فکـر خاونـده د وهمونـو نظـر بنـده
کـه ذهنـي آزادي غـواړې لـه عرفـان سـره اشـنا شـه
کـه د ځـان پـه شـان انسـان تـه ودرېدلی يـې سر کـوزی
ځـان دې نـه دی پېژنـدلی، لـه خپـل ځـان سـره اشـنا شـه
چې د جـاه و جـلال بت تـه پـه سـجده بانـدې نسکور يـې
بـې ايمانـه راتـه ښـکاري لـه ايمـان سـره اشـنا شـه
(۱۵)

د استاد په شعرونو کې د فکر د آزادۍ په هکله ډېر شعرونه شته دي او په نثري کلياتو کې هم ډېرې ښې نمونې د داسې ويناوو لري.

د اروا ښاد استاد ګل پاچا الفت په شعري کلياتو کې د ملي آزادۍ او فکر آزادۍ سربېره د بيان آزادۍ په باب هم شعرونه شته دي، يعنې د محتوا له مخې د بيان آزادي دده په تخليقي (منظومو او منثورو) ليکنو کې ليدل کېږي.

د الفت صاحب په شعرونو کې د بيان د آزادۍ په اړه ډېرې نمونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، چې د بېلګې په ډول (شعري کليات، ص ۳۱۰) نه د (زندان) تر سرليک لاندې د بيان د آزادۍ يو ښه نمونه ده او وايي:

لاړم دارالمجـــانين تـــه
هلتـــه وخــو لېـــوني
ډېـــر بـــې قيـــده غرېـــدل
ژبـــې نـــه وې پـــه فرمـــان
آزادي وه د بيـــــــان

پـــه خبـــرو بنـــد يز نـــه و
نـــه و ډار د ځـــــارنوال
د خطـــر احســـاس هـــيڅ نـــه و
بـــې پـــروا و ناطقـــان
نـــا خبـــر لـــه ايـــن و آن

کېـــدې رنـــګ پـــه رنـــګ خبـــرې
بـــې ادابـــو بـــې ترتيبـــه
د هـــر چـــا کـــلام مصـــوون و
لکـــه زوی د پارلمـــان
لـــه قانونـــه پـــه امـــان

دروازې کـــــه وې ترلـــــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنځیر پېچ و لېوان
په نامه شفاخانه وه
هیچا نه باله زندان
بدل شوی و عنوان

له هغه ځایه چې لاړم
د محبس تورو کوټو ته
هوښیاران لا په عذاب و
ترې نه ښه و لېونیان
دا د عقل دښمنان

مګر ژبه بندي نه وه
وینا وه ډېره آزاده
لوڅ اوبو نه وېرېږي
نه له بند څخه بندیان
نه له اوره پتنګان

چې راووتم له بنده
تګ راتګ هر لور آزاد و
هر څوک و پخپله خوښه
غلامۍ ته ور روان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یــــــوه بـــــــل بنــــــده ګـــــان

آزادي د فکـــــــــر نـــــــــه وه
ژبـــــــې بنـــــــدې وې لــــــه ډاره
پــــه احتیـــاط احتیـــاط مجلـــس کـــې
غږېــــــدل بـــــــه وزیــــــران
وایــــــه ! چېرتــــــه و زنـــــــدان
پـــــه کـــوم ځــــای کــــې و بنـــدیان

(۱۲)

استاد الفت د شعر ویلو او ادبي تو تو لیکنو هنر دا دی، چې ډېره وړه موضوع په نوي، ښکلي او هنري انداز کې بیانوي.

د ویښو زلمیانو د غورځنګ په اهدافو کې د بیان آزادي یوه مهمه خبره وه، استاد او ملګرو یې د بیان، فکر او ملي آزادۍ غوښتونکي وو.

د استاد د یو شعر څو بیتونه داسې دي:

نور خلک تـرې منکـر دي یـو پـه مـا بانـدې قیامـت دی
ترخـــــو بــــه زه یــــوازې قیامتونـــــه قبلـــــوم
یــــوه ژبـــه راپرېـــږده چـــې کـــوم درتـــه عرضـــونه
پـــه لاس پـــه پښـــو پـــه غـــاړه ځنځیرونـــه قبلـــوم

(۱۷)

استاد آزادۍ ته له هرڅه ډېر ارزښت ورکوي او پر آزادۍ مین دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

(نثري کلیاتو ۳۲۰ مخ) کې وایي: (هو ؛ هرڅه او هرڅوک چې د بل د لاس لاندې وي، هغه د همدغسې ورځې لپاره روزل کېږي، وګوره بزګر خپل غوایی ښه ساتي، په سره غرمه کې ورته وابنه کوي، اوبه ورکوي، چې بیا پرې جغ کېږدي او ځمکه پرې واړوي، همدغه شان خپل کښت وخت پر وخت پنه کوي، له غویو او پسو یې ساتي، چې له ځمکې هسک او ژر وربېل شي.

همدارنګه هر قام چې خپل واک نه لري او د بل لاس لاندې ژوند کوي، هغو د نورو د ژوندون لپاره لکه چرګان او غوایي ساتل کېږي او روزل کېږي، نو دوی ته که هر څومره ښه خواړه ورکول کېږي، همغه خواړه دوی د مړینې لپاره غښتوي.)

د ژوند آزادي، د ملک آزادي، د انسان آزادي، فکر آزادي، ملي آزادي، بیان آزادي او داسې نورې برخې د محتوا ، منځپانګې او معنا له مخې د استاد (الفت) په تخلیقاتو کې پیدا کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګل پاچا الفت په شعرونو کې اروا پوهنيز څرګونه

د استاد ګل پاچا الفت په شعري کلياتو کې داسې شعرونه هم پيدا کېږي، چې د استاد نظريات او ويناوې د ديو پيداګوګ سره پرتله کولا شو.

د پيداګوژي کلمه د پخوانيو يونانيانو اصطلاح ده، چې د پيداګوګس (د ماشوم لارښود) له کلمې څخه يې سرچينه نيولې ده.

استاد الفت په شعرونو کې ډېرې لارښوونې کورنيو (والدينو) او ماشومو ته په کې شته دي، لکه ښوونيز او روزنيز نظرونه، فردي تفاوتونه، د محيط تاثيرات، د اولاد روزنه، د مور پالنه د اولاد لپاره، د مور مينه د اولاد لپاره او داسې نور نظريات او افکار د والدينو او ماشومانو لپاره په کې پيدا کېږي.

دغه د پيداګوژي کلمه د يونانيانو اصطلاح ده، پيداګوګان په هغه دوره کې داسې غلامان و، چې د ماشوم ساتنه يې پر غاړه درلوده، هغوی د اتن د ښار او سېډونکي ماشومان ښوونځي، جمنازيم (لوبغاړي) او نورو ځايونو ته بيول او بېرته يې راوستل.

وروسته روميانو دغه کلمه له يونانيانو څخه واخيسته، رومي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیداګوګانو د ماشوم پر ساتنه سربېره د هغوی روزنه هم پر غاړه درلوده، تر رومیانو وروسته د ښوونې او روزنې وظیفه معلمانو ته سپارل شوې او دغه شان د پیداګوژي کلمې ورو ورو بین المللي سویې ته لار وموندله.

د دغې پیداګوژي د علم په عامېدو سره ډېرو خلکو د دې علم مطالعې ته مخه کړه، دا چې دا علم د ښوونې او روزنې په برخه کې ډېر په کار ېږي، نو ډېرو د دې علم مطالعې سره شوق پیدا کړ او دغه پیدا ګوژیکي نظریات او افکار د پښتو ژبې د ډېرو شاعرانو او لیکوالانو په اثارو کې پیدا کېږي، چې د بېلګې په ډول خوشحال خان ختک، عبدالرحمن بابا، عبدالحمید مومند، استاد ګل پاچا الفت او نور داسې کسان ښودلی شو.

د استاد الفت په شعرونو سربېره چې پیداګوژیکي نظریات لري، په تحقیقي آثارو کې هم ځینې داسې نظریات لري، چې پیداګوګانو هم دغه فکر او نظریات درلودل.

د استاد الفت د ادب تیورۍ په برخه کې لومړنی اثر ادبي بحثونه دي، چې استاد په کې د شعر د ښکلا په باب وایي: (تاسې له شعر او شاعر نه علمي حقایق مه غواړئ، د شعر هدف حقیقت نه دی، جمال دی.) (۱۸)

کاندید اکاډمېسین محمد صدیق روهي، ادبي څېړنې (ص ۱۱۳)، کې د ښکلا پېژندنې په باب د نامتو پیداګوګ (کانټ) نظریات او افکار داسې راوړي: (انسان په غریزي توګه له ښکلا سره مینه لري، دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکلا د رنګ، اواز او حرکت په توګه په مختلفو هنرونو کې ځان ثرګندوي او ښکلا د ټولو هنرونو ګډ خصوصیت دی. (کانټ) ورپسې وايي، چې ښکلا او ګټه بېلا بېل شیان دي، دا شرط نه ده، چې ښکلي شیان دې هرو مرو ګټور وي، د مثال په توګه د کرم ګل د ګلاب د ګل نه ګټور دی، ځکه چې خوړل کېږي، خو هیڅکله شاعر تر او سه ښایي په دې نه وي بریالی شوی، چې د کرم ګل وستایي، یا مثلاً د یوې ښکلې ښځې سره ثوک په دې خاطر واده نه کوي، چې له مېړه سره به د پټې په کرلو او رېبلو کې د بدرنګه ښځې په نسبت زیاته مرسته کوي، په دې ترتیب (کانټ) داسې فکر کوي، چې ښکلا ځانته مستقل ارزښت لري.)

نو کله چې استاد ګل پاچا الفت د شعر د ښکلا په باب وايي: تاسې له شعر او شاعر نه علمي حقایق مه غواړئ، د شعر هدف حقیقت نه دی، جمال دی.

په حقیقت کې خپله خبره د (کانټ) د ایستیتیکي پر تیوري باندې بنا کوي، دا به هم ښایي درسته وي، چې شاعران او هنرمندان حقیقت نه ثرګندوي، بلکې هغوی د واقعیت تقلید کوي. (۱۹)

د ښکلا په باب د پیدا ګوک (کانت) نظر او فکر استاد ګل پاچا الفت هم لري او تاییدوي.

د استاد الفت په شعري کلیاتو کې هم پیدا ګوژیکي نظریات شته دي، چې ثو بېلګې یې دا دي:

ښوونه او روزنه: د محتوا او معنا له مخې د استاد ګل پاچا الفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شعرونو کې ښوونېز او روزنیز نظرونه او ښوونې او روزنې ته د انسانانو د اړتیا په باب ډېرې ویناوې شته دي.

ښوونې او روزنې ته اړتیا ډېره لیدل کېږي، د قرآن کریم د آیتونو پر اساس الله تعالی انسان لومړی ځل ناپوه موجود پیدا کړ او وروسته یې ورته د اسې شیان ور زده کړل، چې د همدغو زده کړو له کبله انسان د ملایکو په نسبت لوړتیا وموندله او ملایکو حضرت آدم علیه السلام ته سجده وکړه او دغه د زده کړې خوی د انسان په اولاد کې له یوه نسل نه بل نسل ته په میراث پاته شو.

[علم الانسان ما لم یعلم] (العلق/۵)

ژباړه: الله تعالی انسان ته هغه څه ور زده کړل، چې پرې نه پوهېده.

[طلب العلم فریضة علی کل مسلم](حدیث شریف)

ژباړه: د علم حاصلول په هر مسلمان (نر او ښځه) فرض دی.

هم د مذهبي او هم د عقلي او تجربوي دوه نظریو له امله روښانه ده، چې نسل تر پیدا ایښت وروسته د دې لپاره چې د چاپېریال د ګټورو او خطرناکو عواملو د ټولګې ترمنځ لار ورکه نه کړي، ښوونې او روزنې ته ډېره اړتیا لیدل کېږي، استاد الفت د قرآن او حدیثونه باخبر وه، د عصري علومو مطالعه یې درلوده او د خپل تجربوي ژوند له امله د عوامو خلکو د نېکبختۍ او خوشبختۍ له امله د ښوونې او روزنې په باب ډېر نظریات درلودل او له عوامو نه یې د ښوونې او روزنې غوښتنه کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونه او روزنه دوه بېلا بېلې کلمې دي، چې له بېلا بېلو مفاهیمو سره د دوه جلا کلمو مفهوم اخیستلی شي، خو له لیکلو څخه یې چې په مترادف ډول راځي، داسې څرګند یږي، چې یوه معنا لري، خو په اصل کې ښوونه او روزنه یو له بله توپیر لري او دوه جلا جلا مفاهیم لري.

د انسان ټول کارونه، کړنې او سلوکونه، چې د (رعایت، عادت او اطاعت) تر عنوان لاندې سرته رسیږي او یا څرګندیږي، د تربیت (روزنې) له ډول څخه شمېرل کیږي، یا د روزنې په نوم یادیږي.(۲۰)

هغه مفاهیم چې نتیجې یې د انسان د ذهني او رواني حرکي کړو وړو په بڼه څرګندیږي، د تعلیم (ښوونې) له مفهوم څخه شمېرل کیږي، یا د ښوونې په نوم یادیږي.

د استاد الفت په شعري کلیاتو کې ښوونیز او روزنیز نظرونه او ښوونې او روزنې ته د عوامو تشویقولو او هڅولو بېلګې شته دي، چې د ښوونې او روزنې په هکله به د دې له شعرونو ځینې بېلګې راوړم:

فضیلت د انسان علم و عمل دی
که په سر یې پټکی شال او که ململ دی
د هر چا معنی ته ګوره نه لباس ته
ما د ښه لباس خاوند ولید مهمل دی
په تورتم کې دې هغه سړی وي وړاندې
چې یې لاس کې د عرفان ښایسته مشعل دی

(۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد گل پاچا الفت شعرونه ډېر ښوونيز مسايل لري او خلک يې د تعليم، پوهې، علم او تحصيل لپاره تشويق کړي دي (د معارف ترانه) تر عنوان لاندې يو نظم دی، چې څو بيتونه يې داسې دي:

د جهل دوره تېره شوه دا عصر د عرفان دی

بې علمه ژوندون گران دی

په حق پسې روان يو

د علم پتنگان يو

د جهل دښمنان يي

لښکر د معارف يو لوړ زموږ نام و نشان دی

بې علمه ژوندون گران دی(۲۲)

د استاد پورتنۍ دوه بېلگې د ښوونيزو شعرونو ښې نمونې دي او کلياتو کې داسې نمونې په لسهاوو پيدا کېږي.

د الفت صاحب په شعرونو کې روزنيز نظريات هم پيدا کېږي، چې لاندې څو مثالونه د نمونې په ډول راوړم:

ښه سړی چې له بدانو سره مل شي
دده فکر د هغوی فکر کې حل شي
همدغه مسخ کېدل دي په معنی کې
چې يې خوی د کوم حيوان په خوی بدل شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲۳)

❀❀❀

افتخار په مال او عار له فقره نه کا
د کمال خاوند په هر صورت افضل دی
همېشه په ښه سیرت سړی ښه ښکاري
په صورت باندې که زبړ او یا شل دی

(۲۴)

د استاد الفت پورته راغلي شعرونو کې روزنیزو موضوعاتو ته نغوته په کې شوې ده.

د انسان په داخلي جوړښت (خوی، عادات، اخلاق، سړیتوب، انسانیت، جذبات، احساسات، عاطفه او داسې نور) باندې د ښوونې او روزنې اغېزې وي.

ښوونه او روزنه یو له بله لازم او ملزوم دي، خو ډېر عالمان، پوهان او تحصیل کوونکي مې ولیدل، چې ښوونیزه برخه یې پیاوړې ده، خو روزنیزه برخه یې ضعیفه ده، نن مو د ټولنې ډېر خلک ښوونه لري، خو روزنه یې کمزورې ده، چې زما په پوهه له ښوونې روزنه ډېره مهمه ده.

استاد الفت پخپلو شعرونو کې د ښوونې او روزنې په حاصلولو ټینګار کړی دی.

فردي توپیرونه: د استاد الفت په شعرونو کې د محتوا له مخې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

(فردي تفاوتونو) تر مفهوم لاندې شعرونه هم شته دي.

په اروا پوهنې کې (فردي تفاوتونه) د ځانګړي سرليک لاندې توضيح او تشريح کېږي، چې لوی لوی بحثونه پرې شوي دي، چې زه د موضوع اړوند يې په لنډ ډول وړاندې کوم.

د نړۍ د ټولو انسانانو داخلي جوړښت (مينه، محبت، احساسات، جذبات، تخيلات، شخصيت، سړيتوب، اخلاق او نور) او خارجي جوړښت (قد، قواره، د پوستکي رنګ، سترګې، پوزه، غوږونه او داسې نور) يو له بله سره توپير لري.

په نړۍ کې هيڅ يو داسې انسان به نه وي، چې له بل انسان سره په داخلي او خارجي جوړښت کې سره يو شان وي.

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې داسې بېلګې شته دي، چې د فردي تفاوتونو مفهوم ارايه کوي.

(ډاکتر يوسف کريمي، روانشناسي اجتماعي) کې د فردي تفاوتونو په باب داسې وايي:

ژباړه: (د ځمکې پرمخ د نړۍ ټول مخلوقات، ژوندي، غير ژوندي که هغه حيوانات وي او که نباتات وي، الله تعالی په يو ټاکلي اندازه او بڼکلا سره پيدا کړي دي، د وراثت او محيط تاثيرات دي، چې د انسانانو داخلي او خارجي جوړښت يو له بله سره توپير لري، د بېلګې په ډول د قد لوړوالی، وزن او ذکاوت د توپيرونو له جملې څخه ګڼل کېږي.) (**۲۵**)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت شعري کليات، ۳۸۵ مخ کې د (محيط او انسان) تر سرليک لاندې يو ډېر په زړه پورې مثال د فردي تفاوتونو د مفهوم په باب ويلی دی او وايي:

په هر څه کې دي عيان تفاوتونه
يو شان نه وي د څېرې او لوخې اور
انسانانو کې شته څومره ډېر فرقونه
نه دي يو راز او سېدونکي د يو کور
د ګاندي کار له هاګوره پوره نه دی
ګاندي جي هم نه شي کړی کار د هاګور
باز نه مه غواړه نغمه د بلبلانو
مه کوه په توره لو، کړه يې په لور
د چا لاس توري ته جوړ د چا هنر ته
د هر لاس د ګوتو کار نه دی انځور
انساني قوه خو پوهه او تميز دی
حيواني قوت دی بې تميزه زور

(۳۶)

استاد په پورته شعر کې وايي: په انسانانو کې ډېر توپيرونه شته دي، د يو کور او سېدونکي به هم يو شان نه وي، ګاندي د هاګور کار نه شي کولای او هاګور د ګاندي کار نه شي کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد يو بل شعر دی او داسې وايي:

يــوه بــاغ کـــې وي ولاړې ډېــرې ونـــې
هـــره پاڼـــه يـــې لايقـــه د ســـتاينې
ځينــې جګــې ځينــې ټيټــې کــوزو پــاس وي
لکـــه ګـــوتې د يـــوه وجـــود د لاس وي
چـــا مېـــوه لرلـــه چـــا ښايســـته ګلونـــه
د چـــا ســـيوری و ډېـــر ښـــه د چـــا قدونـــه
چينـــار لـــوی و شـــفتالو لکـــه ماشـــوم و
د مڼـــې او نـــاک تـــوپير لـــه ورا معلـــوم و
لـــه يـــوه ســـره لـــويي وه نـــور خـــه نـــه و
بـــل ســـره رنګونـــه ښـــه خوندونـــه ښـــه و
د مرغـــانو نغمـــې وې بـــه کـــې خـــو رازه
هـــر مرغـــه مـــو پېژانـــده لـــه خپـــل آوازه
رنګارنـــګ ګلونـــه و يـــوه چمـــن کـــې
لکـــه وي چـــې ولســـونه پـــه وطـــن کـــې
دوه ســـکه ورونـــه لـــري بېـــل بېـــل نومونـــه
بېـــل رنګونـــه بېـــل غړونـــه بېـــل خويونـــه
مګـــر دواړه اوســـېدونکي د يـــو کـــور دي
د يوې سترګې په کور کې سپين او تور دي

(۲۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد د پورته شعر په ویلو سره د فردي تفاوتونو مفهوم د هر لوستونکي ذهن ته ورځي، خو په دې شرط، چې فردي تفاوتونه وپېژني، د استاد د یوه بل شعر نمونه ده:

قاموونه دي بېل بېل فصلونه د خلقت د کتاب
ده هره نوعه او هر جنس لکه یو فصل او باب
په هر تصنیف او هر تالیف کې وي فصول او ابواب
ددې لپاره پیدا شوي دي فرقې او احزاب
خدایه ! ستا صنع ستا سنت په دغه شان وینمه
چې څوک ترکان او څوک عرب او څوک افغان وینمه

(۲۸)

د الفت صاحب له ټولو لوړو راغلو بېلګو څخه په څرګند ډول د فردي تفاوتونو نظریات او افکار ښکاره دي.

د محیط تاثیرات: په اروا پوهنې کې د محیط پر تاثیراتو ډېر بحث شته دی او د محیط تاثیرات د انسانانو پر ژوند په مستقیم او غیر مستقیم ډول تاثیرات درلودی شي.

د انسانانو پر داخلي جوړښت د محیط تاثیرات ډېرې اغېزې لري، چې استاد الفت دې مسایلو ته متوجه شوی او شعري کلیات یې د محتوا، منځپانګې او معنا له مخې داسې شعرونه هم لري، چې د محیط د تاثیراتو مفهوم څرګندوي.

(ادبي مرغلرې، ص ۳۱۲) کې استاد الفت (د محیط تاثیر) تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوان لاندې داسې وايي:

سوځوي مو او به هم چې په جوش راشي
او به اور شي که محيط يې وي سور اور
په اوار بستر کې سيند دومې ارامه
خو په چړکې يې بيا ګوره شر و شور
په هر څه کې د محيط تاثير ته ګوره
وي بې زهرو چې او بو کې وي منګور
لوګی اور نه دی پيدا خو څوک نه سوځی
د محيط اغېزه کله لري مور
له يوه پښته رنها او لوګي دواړه
د يوه مخ منور او د بل تور

(۲۹)

د محيط تاثيرات له انسانانو سربېره پر حيواناتو، نباتاتو او جماداتو هم خپلې اغېزې درلودی شي، چې مثالونه يې زښت زيات دي.

د استاد په شعرونو کې د پورته راغلي شعر په شان نورې بېلګې هم پيدا کېږي، د شعر يوه بله نمونه يې داسې ده:

محيط چا نه چنګېز جوړ چا نه بودا کړ
د محيط مخلوق هم فخر هم پېغور
کله کله څوک پيدا شي په محيط کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې محیط وربسې ځي که ځي هر لور

(۳۰)

استاد وايي: د محیط تاثیرات دي، چې له ځینو ګناهګاران جوړوي او له چا مسیحا جوړوي، له چا چنګېز جوړوي او له چا بودا جوړوي.

والدینو پالنه او مینه د اولاد لپاره: په اروا پوهنې کې د والدینو مینه او محبت، تربیه، ښه اخلاق او داسې نورو ښودنه اولادونو ته د دوی وظیفه ده او د استاد الفت په شعرونو کې د محتوا له مخې داسې شعرونه هم پیدا کېږي، چې والدین باید له خپلو اولادونو سره ډېره مینه وکړي او ښه پالنه یې وکړي.

د والدینو له ډېرو مهمو وظایفو او مسوولیتونو څخه یو هم د ښه او نېک اولاد روزنه ده.

د پلار و مور په حیث غواړو، چې اولاد مو ذکي او باهوشه وي، د هر علم په برخه کې با استعداده، لایق او د کار و بار په برخه کې موفق اولادونه هم غواړو.

په جسمي او فزیکي لحاظ هم غواړو، چې اولادونه مو ښایسته او ښکلي وي، که څه هم د دغو امتیازونو نشتوالی زموږ اولادونه نه بېکاره کوي او له انسانیت څخه یې څه نه کموي، یعنې که د هوښ، ذوق، هنر (کسب او کمال) او ښایست نه لرل مو اولادونه له انسانیت څخه نه باسي، خو بد اخلاقه او غیر اخلاقي روزنه د هغوی انسانیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کموي او د هغوی شخصیت داغمن کوي. (۳۱)

اولادونه د والدینو مینې او محبت ته ډېره اړتیا لري او دا د اولادونو حق دی، چې مور و پلار باید ورسره مینه وکړي، د استاد په شعري کلیاتو کې د اولادونو پالنه او له اولادونو سره د مینې په باب شعرونه شته دي، چې د بېلګې په ډول لاندې مثالونه راوړم:

څو چې ځمکه، اسمان او دنیا شته
د مور زړه کې د مینې رڼا شته
که هیچا سره هیڅ ځای کې نه وي
مور سره محبت بې ریا شته
د مور مینه د مینو مور بوله
که دې مینه په خوریا لالا شته
د لیلی محبت که هر ګوره
د مور مینه د مینې تر شا شته
ټول عالم یې که بد ګڼي موري
په اولاد پېرزوینه د تا شته
ستا په مینه کې نقص نه پېښېږي
تا سره سرمایه د بقا شته
تاته وي لکه تور د دوه سترګو
که دې غېږ کې اولاد نابینا شته
ژوندون تا را بښلی دی موري
له ژوندونه نور څه شی اعلی شته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـــا اول دي و تاتـــــه ژړلـــــــي
بـــل ځـــای کلـــه د چـــا د ژړا شـــته
جنـــت ســـتا د قـــدم لانـــدې دی مـــورې
تـــر دې لـــوړ مقـــام کلـــه د چـــا شـــته
کـــه زمـــا پـــه ســـر وي دا ســـتا ســـيوری
نـــه حاجـــت د طـــوبی يـــا همـــا شـــته

په پورته راغلي شعر کې د مور مينه، محبت او مرحمت پـه هنـري ژبه بيان شوی دی او د استاد الفت په شعري کلياتو کې داسې نـورې بېلګې هم شته دي.

د اولادونو د روزنې په باب وايي:

د ځـــو کړې درد ســـره يـــې د زوی زېـــری ملګـــری
يـا درنـګ سـاعت تـه ويـر دی يـا ډکـه خولـه خنـدا ده
پـه غېـږ کـې يـې ماشـوم خـوښ هـم پـلار د ماشـومانو
اولاد تـــــه مربــــي ده پلـــــرو تـــــه مربــــا ده

(۳۲)

د اولادونو د پالنې او لارښوونې په برخه کې والـدين (مـور و پـلار) ډېر مسوولیتونه لـري، چې د مـور سـالمه پالنـه او روزنـه بيـا د اولاد پـه شخصيت جوړولو لا مهم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په کلیاتو کې د فلسفي شعرونو څرګونه

د استاد شعرونه فلسفي شعرونه هم لري، (غني خان فلسفي شاعر) اثر کې د فلسفې د پېژندنې په باب د (فلسفې پېژندنې) تر سرلیک لاندې اوږد او پر ځای مفصل بحث شته دی او وایې: (فلسفه د هغه اصولو پوهنه ده، چې د هستیو ذاتي پېژندنې په غرض انسان ته ښوونه او د شیانو د حقایقو او د هغو د وجود له علتو څخه بحث کوي او د فکر او هستیو له اړیکو څخه هم غږېږي، چې د هغو د پېژندنې له اغېزې د انسان لاره د عالي هدف یا پوهنې لپاره پرانیستل کېږي، ډېر ځله داسې پېښېږي، چې کله انسان له ورځنیو چارو وزګار یا په یوه ګوښه کې یوازې شي، نو خپل ځان او چاپېریال ته وګوري، اسمانونه، ځمکې، سپوږمۍ، ستوري، غرونه، سیندونه او بېلا بېلو ځناورو ته ځیر شي او ډول ډول پوښتنې ورته پیدا شي، لکه زه څوک او څه یم؟ ولې یم؟ له کوم ځای څخه راغلی یم؟ ولې راغلی یم؟ د څه شي لپاره موجود یم؟ چېرې ځم؟ ما خپل ځان خپله نه دی خلق کړی، هغه څوک دی، چې خلق کړی یې یم؟ ایا خپل خالق پېژندلی شم؟ ځمکه، اوبه او ټول هغه موجودات چې وینم یې ژوندي یا غیر ژوندي، اسمانونه، ستوري، کهکشانونه، څرنګه پیدا، ترتیب او تنظیم شول؟

جسم، زمان، مکان، رڼا، تیاره، جاذبه، حرکت، سکون، هستي او نیستي څه شی دی او د نورو موجوداتو په کمیت او کیفیت کې څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اغېزې لري؟ او دا سې نورې بې شمېره پوښتنې، چې انسان د خپل پيدايښت له پيله تر ننه ورسره مخامخ دی او هر چا د خپلې شعوري وړتيا په اندازه يا يو ډول ځواب ورته موندلی او يا يې د ځواب موندلو ارمان له ځان سره خاورو ته وړی دی.) (۳۳)

په حقيقت کې فلسفه (ولې؟) ته په ځواب موندلو پسې لالهانده دی، په دې توګه ويلی شو، چې د فلسفې په مرسته (ولې؟) ته ځواب لټول کېږي او هر هغه انسان چې په وينه او هوښياری کې دا ډول پوښتنې ورته پيدا کېږي، په يو ټاکلي پړاو کې فلسفي دی او دا هڅه يې يوه فلسفي بوختيا ګڼل کېږي.

هر انسان د زړه له کومې غواړي، په هغه څه وپوهېږي، چې له ده نه پټ دي، د رازونو د سپړلو معنا په حقيقت کې پوهېدل دي، په تېره بيا د ژوندانه او نړۍ په اړه په حقيقت پوهېدل هر چا ته په زړه پورې دی، ځکه چې برخليک ورسره تړلی دی او هر څوک غواړي، چې په هر ځای کې ښه ژوند وکړي او ښه برخليک ولري، له دې نه ښکاري، چې فلسفه کوم ځانګړی امتياز نه دی، چې يوازې ارسطو، افلاطون، سقراط او کانت په برخه رسېدلی وي، بلکې ټول انسانان ځانګړي فلسفي افکار او نظريات لري او هر څوک کولی شي، چې د (ولې؟) ځواب ولټوي او په اړه يې فکر وکړي. د استاد ګل پاچا الفت په ځينو شعرونو کې فلسفي نظريات او افکار ليدل کېږي، چې د سوال په ډول د ځواب پسې ګرځي او د (ولې؟) يادونه يې په خپلو شعرونو کې کړې ده.

استاد ګل پاچا الفت ته فلسفي شاعر نه شو ويلی، خو د فلسفي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونو څرکونه يې په شعرونو کې ليدل کېږي؛ لکه:

عقل څه دی، منطق څه دی، حکمت څه دی؟
غولول د يوه بل په هغه دا
کله خوبن کله غمجن کله حيران شم
دا دنيا ده کډه وډه تماشا
په حرامو ناروا سړي ته ورشي
(څه لولۍ او بې حيا ده دا دنيا)
(۳۴)

استاد په پورته څو بيتونو کې د (عقل، منطق او حکمت) پوښتنه کړې ده او بېرته يې ورته ځواب لټولی او ورکړی دی، چې فلسفي رنګ لري، يو بل ځای ليکي:

ناوې جوړه شوه خو چاته؟
يو ړانده ته نابينا ته
چې يې نه ليده جمال
بې ديداره د وصال
چا ويل د ناوې کور کې
فکر وکړئ څه کوئ؟
ناوې چاته جوړوئ؟
د سينګار معنی به څه وي؟
چې کاته ورته هيڅ نه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـــــه کـــــوئ خوشـــــې خــــواري
د ړنـــــــدو ســـــــترګو لپـــــاره
(۳۵)

د استاد الفت فلسفه ډېر ځله د انسان ټولنیزې اړیکې تر مطالعې لاندې نیسي، معنا دا چې دی د انسان اړیکه له انسان سره څېړي، ځکه له همدې اړیکې څخه ټولنیزې اړیکې رامنځته کېږي، موږ څوک یو؟ ولې ژوند کوو او په ټولنه کې څه ونده او انتظار لرو؟

استاد الفت د یو سترګور لیکوال په توګه او د لومړي ځل لپاره زموږ اجتماعي اخلاق تر څېړنې لاندې نیسي، انتقاد کوي، طنز وایې او ښه خو یې دا چې د حل لاره وړاندې کوي.

استاد الفت د دین فلسفه، د انسان د اجتماعي ژوند په ګټه تفسیروي، مثلا د هغه په نظر پر مسافرو ځکه روژه نه ده فرض، چې حرکت کوي او هرڅوک چې ولاړ او ساکن وي، نو د خوراک، څښاک حق نه لري، استاد الفت ډېر ځله موږ حرکت، کار او تلاش ته هڅوي، استاد هر کله چې له طبیعت سره زموږ پر اړیکو غږېږي هم، موږ ته پېغور راکوي، چې که موږ کار ونه وکړو، نو طبیعت هم زموږ دښمن کېدای شي، د هغه په ژبه زموږ په هېواد کې سیند ورانوونکی، ظالم او خونړی دی، خو کله چې له هېواده ووځي، هلته د ودانۍ او سمسورتیا ښه او وسیله ګرځي، یعنې دا چې موږ طبیعت نه شو رام کولی، د حرکت، کار او کوښښ د نشتوالي له امله طبیعت زموږ په مقابل کې درېږي.

استاد الفت د انسان د هستۍ په هکله فکر کوي او د خوشبینو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفکرینو په توګه انسان د بېته هڅوي، چې له خپل ژوند څخه خوند او ګټه واخلي.

استاد الفت د بېته متوجه و، چې په افغانانو کې باید د فکر کولو تمرین ته لاره اواره کړي، دا خلک اړتیا لري فکر وکړي، د خپل ځان، چاپېریال، د انسان او ټولنیزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې دې ته متوجه شي، چې باید نیګړتیاوې اصلاح او ښېګڼې لا ډېرې کړي، هو کې، فکر کول د فلسفې بنسټ جوړوي. (۳۲)

اضدادو فلسفه: د فلسفې د یوې څانګې په ډول د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفې په هکله شعرونه هم شته دي.

ټوله نړۍ له ضدینو جوړه ده، که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، له دې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي.

د غني خان په شعرونو کې هم د ژوند او مرګ په هکله فلسفي شعرونه شته دي، چې د اضدادو د فلسفې ډېرې ښې نمونې دي.

استاد ګل پاچا الفت پخپل (شعري کلیات، ص۱۰۴) کې د (آغاز او انجام) تر سرلیک لاندې داسې وایي.

له اسمانه څاڅکي راغله د باران
پرې را شنه شوه سپین و سره او زېړ ګلان
یو څو ورځې پس یې باد ویوړلې پاڼې
خپل آغاز آنجام هیڅ نه شو ورعیان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه زرګونــو کلــو ګــورو چــې ژونــدون شــته
حرکــت شــته لو بــدل شــته مخکــې يــون شــته
لـــه آغـــازه لـــه آنجامـــه خبـــر نـــه يـــو
دومـــره وايـــو چـــې دورونـــه د ګـــردون شـــته

(۳۷)

د انسان د پيدا ايښت ورځ او د مرګ ورځ الله تعالی ته معلومه ده او په تقدير کې ليکل شوي وي.

هيڅ انسان نه شي کولای، چې د بل انسان د مرګ وخت په دقيقه موده او وخت کې وښايي. (۳۸)

استاد الفت هم داسې نظر لري او د پورته راغلي شعر مفهوم دی: له اسمانه بارانونه راورېږي، ددې بارانونو له امله ټول بوټي شنه کېږي او ډول ډول ګلان پيدا کېږي، د څو ورځو وروسته د همدې شنه شوو بوټو او رنګارنګو ګلانو پاڼې د خزان د شمالونو له راتګ سره له منځه ځي، دغه بوټي په دې پوه نه شول، چې څنګه پيدا او فنا شول.

انسانانو هم په زرهاوو کلونو ژوند وکړ، حرکت، کار او هلې ځلې يې وکړي، همدا انسان له خپل پيدا ايښته او مرګه خبر نه دی.

دلته هم د ژوندون او د مرګ په فلسفې په هنري، شعري او فکري انداز بحث شته دی، استاد الفت د ژوند او د مرګ په باب داسې نظر لري، چې د انسان د ژوند نېټه او د مرګ نېټه نامعلومه ده، نو په داسې بې اعتباره ژوند بيا اعتماد په کار نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد ګل پاچا الفت په نثري کلیاتو ، ۱۸۵ مخ کې د (غم او خوشحالي) تر عنوان لاندې داسې وايي: (ډېر خلک دي، چې یوه ورځ يې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کېږي، مګر بله ورځ نوی واده کوي او د خوشحالۍ هغه زوړ غم ببخي هېروي، نو دغه د خوشحالۍ ډولۍ او هغه د غم جنازه یو له بله ډېر ربط لري، که هغه غم دغه کاله ته رانه شي، دغه ښادي هم نه شي راتلی.

د استاد په شعري کلیاتو کې فیوډالي نظام ته اشاره کوي او وايي:

غنـــا پـــه فقـــر حکومـــت کانـــدي
بـــډایان لـــوړوي پـــه نـــورو بانـــدې
راســـره شـــته دي ډېـــر عزتونـــه
پـــه ماســـمبږي واړه کارونـــه
پـــه خزانـــو مـــې فخـــر شـــاهان کـــړي
جګـــړې جنګونـــه پـــه مـــا انســـان کـــړي
(۳۹)

استاد الفت د غریبو ، بېچاره وو او مسکینانو طرفدار او له مالدارنو سره وران و ، ده پخپلو شعرونو کې خانان، پیران او د وخت مشران غندلي دی او د فیوډالي نظام پر ضد يې ډېر شعرونه ویلي دي.

په پورته راغلي شعر کې هم د مالدار او غریب یا د مال او پیسو خاوند او مفلس یادونه شوې ده، چې که فلسفي بحث پرې وکړو، نو د اضدادو فلسفې بحث ترې لاس ته راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عـدم تشـدد فلسـفه: د اسـتاد الفـت پـه شـعرونو كې د عـدم تشـدد مفكوره هم شته.

د عدم تشدد د مفكورې او اساس سرلارى او بنسټ ايښودونكى خان عبدالغفار خان (باچا خان) و.

باچا خان داسې يوه ټولنه او ولس غوښته، چې هلته ظلم، ستم، تشـدد ، نفـرت، بـدبيني، كينـه، ګونـدي، تربګنـي، تعـرض، تجـاوز، ناداري او ناداني نه وي او ټوله ټوله محبت، ورورې، برابرې، پېرزوينه، رواداري او همكاري وي. (۴۰)

د باچا خان د عدم تشدد مفكوره د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو كې ډېر پيدا كېږي او الفت صاحب هم د (تشدد) طرفدار نه و.

عدم تشدد له دوو كلمو جوړ دى، چې (عـدم) نشـتوالى، نـابودي، نشت، د وجود او هستۍ مقابل، د نه موجوديت حالت، د ځينو كلمو پـه سـر كـې راځـي او د هغـو مفهـوم نفى كـوي او (تشـدد) سـختي، زيـاتي، جبر، سخت چلند او په سياست كې وسله وال پاڅون ته وايي.

عـدم تشـدد كـې زور او زيـاتى نـه وي، هـر كـار د مينـې، محبت او انسـانيت پـه فضـا كـې بايـد سـرته ورسـېږي، د الفـت صـاحب پـه شـعري كلياتو كې ډېر مثالونه ددې مفكورې شته دي، چې د بېلګې پـه ډول يـې يوه نمونه داده:

د سـوټي او د سياسـت خـو د قديمـه آشـنايي ده
د سـوټي پـه زور يـې كـړې پـه هـر وخـت كـې آغـايي ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لېمو رانباسي ناتراش سوټي په زوره
وايي سترګو کې ځای ورکړئ دا د سترګو سيلايي ده
چې ډب نه وي ادب نه وي د سوټي د خولې منطق دی
ډبولو رانښودلی ډبېدلې دانايي ده
ظالمانو يو وهلي، ټکولي او رټلي
زړه کې وېره، سر کې وېره زموږ برخه ګدايي ده
چې وهي مو راته وايي ګورئ اوس به مو سړي کړي
په وهلو سړي کېږو د زور لښته مو دايي ده
د موسی امسا چيني کړې له وچ کاڼي نه رواني
د دهقان لاس کې يې کړې قلبه سمه په غوايي ده
ګدا ځان پرې دی ساتلی د خروړي سپي له خولې نه
يو ړانده لره يې کړې ډېره ښه رهنمايي ده
کله شي خلی د سترګو بينا سترګې ړندوي
د رنجو سلايي سترګو ته ورکړې زيبايي ده
چې سوټی سلايي بولي او له چا نه نه شرمېږي
ښه په زور کې را روانه ياره ستا بې حيايي ده

(۴۱)

د استاد له پورته شعر څخه څرګندېږي، چې د (تشدد) خلاف او د (عدم تشدد) طرفدار دی. دی په حکومت داری کې هم زور او زياتی نه غواړي او د سولې، مينې او وروری غوښتونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوشحال قصیدو ته انتقادي کتنه

قصیده د شرقي شاعرۍ یو له مهمو ژانرونو څخه ده، چې له عربي ژبې نه فارسي او له فارسي نه پښتو خپله کړې ده.

د پښتو ژبې پلار خوشحال خان خټک د عروضي ډولونو ټول ځیلونه په خپلو اشعارو کې وکارول، چې د قصیدو د تعداد په اړه یې لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبي صاحب وایي: د خوشحال خان ټولې قصیدې **۵۲** دي، حبیبي صاحب د خان بابا ځینې قصیدو ته غزل وزمه قصیدې ویلي دي، که چېرې دا روښانه شي، چې د بابا غزل وزمه قصیدې غزلې او که قصیدې دي، د خوشخال د قصایدو په تعداد کې به حتما توپیر راځي.

خوشحال پیژندنې، ۱۷۷ مخ کې هم راغلي دي: د دیوان بله غټه برخه د قصیدو ده، د خان ټولې **۵۲** قصیدې په کلیاتو کې موجودې دي.

(۴۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوشحال کلیات په سریزه کې وايي: د خوشحال ټولې قصیدې **۵۲** دي، ځینو نورو لیکوالانو هم د خان بابا قصیدې **۵۲** ښودلي دي.(**۴۳**)

یوه مشهوره خبره ده، چې په یو وخت کې (ارسطو) د خپل استاد(افلاطون) پر نظریه باندې انتقاد وکړ. چا ورته وویل چې ایا ته د خپل ښوونکي احترام نه کوې، چې پر هغه باندې دې انتقاد وکړ؟ ارسطو یې په ځواب کې وویل: افلاطون راباندې ګران دی، مګر حقیقت له ده څخه زیات راباندې ګران دی.

په منځنیو پیړیو کې ارسطو دومره شهرت ګټلی و، چې اکثرې مناقشې به دده د نظریاتو په وسیله حل کیدې. د رنسانس تر دورې پورې د ارسطو نظریې د کاڼي د کرښې په شان ګڼل کیدې. نامتو انګلیسي فیلسوف برتراندرسل لیکي: د ارسطو په عقیده د ښځو غاښونه د سړو تر غاښونو کم دي که څه هم ده دوه واره واده کړي وه، مګر ده هیڅکله زیار ونه ایسته چې دغه دعوا د خپلو ښځو د غاښونو په ګڼلو سره ثابته کړي.

فرانس بیکن وايي چې یو وخت علما راغونډ شوي وو د اس د غاښونو پر شمېر باندې بحث کاوه. دوی ټول پخواني کتابونه لټ په لټ راواړول چې د اس د غاښونو شمېر څانته معلوم کړي. ډېرې ورځې غونډې وشوې، علماوو ګومان کاوه چې په کتابونو کې هر شی پیدا کېږي، حتما به په کتابونو کې راغلي وي

بحثونه روان وو او کتابونه تر مطالعې لاندې نیول شوي وو، چې په دې وخت کې یو شاګرد بې حوصلې شو او ویې ویل راځئ د اس خوله پورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو او غابښونه يې وشمېرو، علماوو ته ډېر قهر ورغی او ګومان يې کاوه چې د دغه شاګرد اعصاب خراب شوي دي، خو د شاګرد نظر د تایید وړ دی. (۴۴)

له پورتنيو توضيحاتو څخه معلومېږي، چې هر سړی د نظر ورکولو حق لري او حبيبي صاحب هم په پښتو ادب تاريخ کې له نورو خلکو غوښتې ده، چې د تحقيق په برخې کې هلې ځلې وکړي.

حبيبي صاحب او ځينو نورو خوشحال پېژندونکيو د خان بابا ځينې قصيدو ته غزل وزمه قصيدې ويلې دي.

دې قصيدو ته غزلې او که قصيدې وو ايو، ښاغليو پوهانو هم دغه خبره نه ده ښکاره کړې، د دوی په فکر که چېرې د قصيدې منځپانګه، محتوا او څمکه غنايي وي دې ته يې غزل وزمه قصيدې ويلي دي دا چې ځينو پوهانو د خان بابا قصيدې **۵۲** ښودلي دي، دوی خوله په خوله دغه تعداد ديو نه بل کتاب کې ښودلی دی، خو زما په نظر د خان بابا قصيدې **۵۲** نه زياتې دي دا چې د قصيدې په پېژندنې کې بايد کوم توکي په نظر کې ونيول شي دا ټول ما دقيق وکتل او دې نتيجې ته ورسېدم، چې د بابا قصيدې له **۵۲** زياتې دي.

هغو پوهانو چې د بابا ځينو قصيدو ته غزل وزمه قصيدې ويلي دي، هغه بايد په قصيدو کې وشمېرل شي، ځکه چې بابا د قصيدو بريد مات کړ، کومې قصيدې چې د جاهليت په زمانې کې په ارادي ډول د خرڅون او کره کتنې لپاره ليکل کېدې او يا د فارسي دري ژبې تمهيديه قصيدې چې په دربارونو کې د مال، دولت، جاه او جلال او د چاپلوسۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره ويل کېدې او زياتره قصيدې به د ستاينې او مدحې لپاره وې خو بابا خطابيه قصيدې خپل اوج ته ورسولې او په غير ارادي او ناشعوري ډول يې د قصيدې په ځېل کې اخلاقي، اجتماعي، سياسي، غنايي، رزمي او نور مسايل راوړه، ما د بابا ټولې قصيدې ولوستې او هر ډول منځپانګې د دې په قصايدو کې شته، نو د پورته دلايلو په نظر کې نيولو سره د بابا د غزل وزمه قصيدو جوړښت، د بيتونو شمېر، قافيې او په ځينو قصيدو کې رديفونه په دې دلالت کوي چې دا قصيدې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر او نظم توپير او تړاو

د شعر په هکله د پوهانو او عالمانو له خوا بېلابېل تعريفونه شوي دي، د شعر کلمه اصلاً عربي ده، چې د شعور د کلمې څخه مشتق شوې ده، چې معنا يې پوهه او فهم دی.

افلاطون د شعر په هکله ويلي دي (زه ډېر ژر وپوهېدم، چې د شاعرانو د کلام تومنه پوهه نه ده، بلکې د دوی ويناوې او شعرونه د طبيعت د ځينو عواطفو، ذوق څخه رامنځته کېږي او وايي: شاعر په خپل اختيار شعر نه وايي او د هغه شعوري هڅه په هغه کې دخل نه لري، بلکې د شعر ښاپېرۍ دي، چې شاعر هرې خواته بيايي او څه چې خوښه يې وي هغه وايي.)

ارسطو شاعري الهام نه بولي، بلکې د انساني کوښښ پايله يې بولي، د افلاطون په وخت کې موزون کلام شعر بلل کېده، خو ارسطو وزن او قافيه د شاعر لپاره اړينه نه بولي او شاعري بايد اسانه او ساده وي، چې هرڅوک پرې پوه شي. (**۴۵**)

نامانوس کلمات بايد استعمال نه شي، تر ټولو مهمه داده، چې په شعر کې د تشبيه او استعارې څخه مرسته وغوښتل شي او همدارنګه ارسطو مبالغه، اغراق، غلو او افراطي يناوې په شعر کې روا بولي، خو په دې شرط چې د هغې کارول په هنر سره وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعر هغه موزون کلام دی چې د مخيلاتو څخه مرکب وي او مخيلات هغه خيالي قضايا دي، چې نفس د انبساط او انقباط باعث ګرځي، شعور د طبيعت د جمال تصوير دی او هر هغه شی چې پر زړه تاثير کوي او په انسان کې تعجب، جوش، جذبه پيدا او تحريک کړي، هغه شعر دی، د پټو حقايقو ظاهري نقش او ښکاره صورت دی.

شعر هغه موزون کلام دی، چې د انسان پر احساساتو او عواطفو کې تحريک پيدا کړي او يا هم شعر هغه ساده وينا ده، چې احساسات او باطني هيجانات ورسره ګډ وي. (۴۲)

د پښتو ژبې لومړنی شاعر امير کروړ وه، پښتو شعر له همغه پيل نه د ژوند شعر وه او د پښتنو د ژوند بېلابېل اړخونه يې په کې منعکسېدل.

نظم کې د وزن او قافيې په پام کې نيول يو له بنسټيزو شرطو څخه ګڼل کېږي، همدغه شرط دی، چې لارې تنګوي او د مطلب اسانه څرګندولو ته خنډونه جوړوي، خو دا هم کېدلای شي د نظم او شعر ترمنځ هم لکه د نثر او نظم ترمنځ مناسبت ته ورته يو ډول اړيکې په ګوته شي.

لکه پورته مو، چې د شعر په اړوند بېلابېل تعريفونه ولوستل، شعر زموږ د احساساتو، عواطفو، غريزو او ارزښتناکو اړيکو څرګندونه ده او دا خو ټول هغه ټکي دي چې يوازې د تخيل د خزانې په صندوق کې پيدا کېږي او په شعر کې د شعريت پېغلې ته رنګين اميلونه ورپغاړې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شعر کې باید ډېره قوي او درنه معنا، هنر او ښکلا پرته وي، داسې محتوا چې له لوستلو سره يې لوستونکي په فکرونو کې ډوب شي او له ځانه سره داسې وانګيري چې ګواکې د ده د ژوند له يوې برخې سره اړخ لګوي.

پوهان وايي يو کلام که هرڅومره عالي مفکوره او انکار نه منونکی حقيقت بيان کړي، ډېر ښه وزن او قافيه هم ولري خو که شعريت په کې نه وي، ياني په شعري منطق نه وي ويل شوي او د تخيل عامل يې کمزوری وي نو هغه شعر نه، بلکې نظم دی.

نظم د بډای تخيل په برکت د شعر ترکچې وده کوي او يوازې له دې برکت اخيستلو نه وروسته دغسې نظم ته شعر ويلای شو، اما نه هر نظم ته، شعر کېدای شي منظوم يا ازاد وي، مګر د نظم ښکلا يوازې په منظوم والې کې ده، ځينې څېړونکي خو لا د لوړ تخيل لرونکي نثر هم د شعر په نامه يادوي، د بېلګې په توګه که يو چاته څوک ووايي چې (سړيه ګوره ته خپل د زړه ټولې خبرې ماته بې تشويشه وکړه او زه به کوښښ وکړم چې بل چاته يې ونه وايم) دا يو ساده نثر دی مګر که همدغه شی په دې ډول بيان کړو چې (که ته ماته د خپل زړه ورپرانېزې او د هغه غوټې راته وسپړې نو په دې پوه شه چې زما سينه د رازونو يوه داسې ضد وقچه ده چې اووه قلفه او اووه مهرونه ورباندې لګېدلی دی) دا ځل کولای شو چې نوموړی بيان منثور شعر وبولو.

د الفت صاحب نثري کلياتو کې ډېر داسې مثالونه شته، چې منثور شعر ورته ويلی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(روهـي ، د شـعر پېژنـدنې، ۲۵) وايـي: د يونـان فيلسـوف ارسـطو نـه رانيـولې تـر نـن ورځـې پـورې عـام تصـور دادى چې هر نظم شعر نـه بلـل کېږي، ځکه د شعر اصلي جوهر خيال دى، نو که په نظم کې ذهني انځـور او خيال نه وي، دشعر حکم ورباندې نه شي کېداى. د منطق پوهانو پـه نظر، شعرمخيل کلام دى، وزن او قافيه يې لوازم دي، د دغې مفکورې پـر بنسـټ ځينـو شـاعرانو لـه وزن او قـافيې څخـه سـترګې پټـې کـړې او داسې شـعرونه يې وويـل: چې ميتـرک (تقريبـاً بيـا عروضـي) وزنونـه او قافيې يې نه درلودل.

ټول (شاعران) شاعران نه دي، ځينې له وزن او قافيې څخه يو اسکليټ تياروي، ځينې بدن انځوروي، ځينې انځور پـه حرکت راولـي او ځينـې همدغـه حرکـت تـه معنـا او مفهـوم وراغونـدي او د همېشـه تـوب ټاپـه ورباندې لګوي.

په دې ترڅ کې د دغو شاعرانو ډلې ته يو مست لېونى شاعر ورګډ ېږي.

هغوى ټول په جذبه راولي، طغيان ته يې لمسوي، د ده خبرې عـادي نـه دي، خوږې دي، خو بې مفهومه غوندې ښکاري.

هر ناظم ته شاعر نه يو ويلاى، خو هر شاعر ته د ضرورت پـه وخـت کـې ناظم ويلاى شو.

(هاشمي صاحب) وايي: (د نظم اصطلاح معمولاً د شعر مترادفه، يا لـه هغـې سـره پـه يـوه مانـا اسـتعمالېږي، حـال دا چې تـرمنځ يـې جـوت او ښکاره توپير شته او هغه دا چې: شعر موذونـه او تخيـل لرونکـي وينـا ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نظم موزونه قافیه لرونکې وینا ته وایي په دې حساب موږ په خپل پښتو او دري ادب کې ډېرې داسې منظومې لرو چې شعر نه دی او یوازې نظم یې ګڼلی شو، لکه ځینې دیني، طبیعي او تاریخي منظوم اثار چې ناظمانو نظم کړي، خود شعریت یا تخیل څرک په کې نه لیدل کېږي، یوازې وزن او قافیه لري نو په دې اساس ویلای شو چې هره قافیه لرونکې وینا شعر نه شو بللی او لکه چې د مخه مو یادونه وکړه د شعر لپاره شعریت یا تخیل بنسټیز توکی دی. (۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سيدجمال الدين افغان ستاينه

مېندې راوړي ډېر زامن ډېر اولادونه
يو يا دوه يې افلاطون او سکندر شي
د خلقت له کارخانې نه کله کله
په جهان پيدا يو بل شاني بشر شي

د منځپانګيز او محتوا ييز جوړښت له مخې د استاد الفت شعري کليات ډېرې په زړه پورې ستاينې لري، چې د سيد جمال الدين افغان په ستاينې کې يې دوې تهيديه ډوله شعرونه ويلي دي.

د استاد الفت د ستاينو مهمه ځانګړنه دا ده، چې د ممدوح يادونه د تملق په ډول نه کوي او د هغه چا ستاينه کوي، چې په حقيقت کې د ستاينې وړ وي.

که چېرې د يو کس مدح او ستاينه د هغه د علم، پوهې، شاعرۍ، ليکوالي، ښو اخلاقو او خدمتونو په نظر کې نيولو سره وشي او هغه په ښه نوم ياد شي، دې ته ستاينه وايي.

پښتو ادب کې د ستاينې او مدحې تحريري او ليکل شوې لاس ته راغلې بېلګه په لرغونې دوره کې د ښکارندوى غوري ستاينه او مدحه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ستاینه د قصیدې په فورم کې ویل شوې ده او په پښتو ادبیاتو کې لومړنۍ ستاینه او دویمه تحریري او لیکل شوې قصیده ده.

ښکارندوی غوري د سلطان غیاث الدین غوري او سلطان شهاب الدین غوري په ستاینه کې خپله قصیده لیکلې ده.

د یوې خبرې یادونه ضروري ده، چې د نړۍ په ادبیاتو او پښتو ادبیاتو کې له تحریري ادبیاتونه د شفاهي او ولسي ادبیاتو تاریخچه او شالید پخوانی دی، د محتوا او منځپانګې له مخې که موږ هر ډول تحریري او لیکل شوي شعرونه لرو، له دې څخه دمخه د ولسي شعرونو ډېرې داسې بېلګې لرو، چې د امکان تر حده به یې تاریخ پخوانی وي. (۴۸)

پښتو ادب کې ډېرې ستاینې او مدحې د ټپو او لنډیو په شفاهي او ولسي ژانر کې شته، چې ډېر امکان لري، تر ښکارندوی غوري پخوا ویل شوي وي، خو د تحقیق او څېړنې د مېتودولوژي د اساساتو پر بنا باید د څېړنې بحث له لاس ته راغلو هغو موادو ځینې پیل شي، چې لیکوال، د لیکلو وخت او لاس ته راغلې منظومه او منثوره بېلګه څرګنده وي.

د استاد الفت ستاینې دومره په زړه پورې دي، چې د هر ممدوح د ژوند ټول انځور په یوې لنډې ستاینې کې ځای کړې او د سړي زړه نه کېږي، چې د هره ستاینې څو انتخابي بیتونه راوړي، ځکه د ټولې ستاینې په راوړلو هغه ممدوح ډېر ښه پېژندل کېږي.

استاد د نابغه سید جمال الدین افغان ډېره په زړه پورې ستاینه کړې ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په کلیاتو کې یې ساری نه لیدل کېږي او زما په پوهه په لرغونې او دویمې دورې کې د کس (شخص) په ستاینه کې یوله بې جوړې ستاینې ځینې دی، چې څو بیتونه یې دا دي:

بې حسابه څاڅکي توی په بحر و بر شي
له لکونو کروړونو یو ګوهر شي
رنګ په رنګ ګلان پیدا شي غرو رغو کې
په کې یو نیم د لیلی پېکي ته ورشي
مرغلرې د بېرې وځي له دریابه
ځینې ځینې ښکلو پېغلو ته زیور شي

د ستاینې په څو وروستیو بیتونو کې داسې وایي:

د خلقت له کارخانې نه کله کله
په جهان پیدا یو بل شانې بشر شي
چې رڼا یې په ملکونو کې خپرېږي
ټول عالم لره څرګنده لکه لمر شي
د کونړ د لوړو غرونو په لمن کې
نابغه فرزند پیدا د سید صفدر شي
پښتنه مور هسې زوی واخلي په غېږ کې
چې د دهر او جهان نامي پسر شي
د بېر پوهان ورته سر ټیټ په شاګردۍ کړي
د بېر شاهان یې په تعظیم مخې ته ورشي
همېشه یې قدر کېږي په عالم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوک چې لوی په علم و فضل او هنر شي
هسې نوم هسې نشان يې شي په برخه
چې لوی فخر د ملت او خپل ټبر شي

استاد ګل پاچا الفت چې د چا ستاينه کړې ده، د هغې په اړه يې پوره معلومات او مطالعه درلوده، دده پورته راغلې ستاينه په دې دلالت کوي، چې دې سيد جمال الدين افغان ډېر ښه پېژنده.

استاد ګل پاچا الفت د سيد جمال الدين افغان په باب يوه بله ستاينه هم لري، چې په کلياتو کې د (پښتون سيده) په نامه داسې راغلې ده:

پښتون سيده، د شرق نامداره
د دين او علم، د کور سرداره
تللى وې چېرې، د څه لپاره
د چا له غمه وې ناقراره
توره تياره وه، مړه اولسونه
راپاڅول تا، ويده قومونه
دنيا رڼا شوه، ستا له تنويره
جهان خبر دی، ستا له تاثيره
حق سر اوچت کړ، ستا له تقديره
ستا له تحريره، ستا له ضميره
وښورول تا، غافل فکرونه
څومره خواږه و، ستا بيانونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد الفت په علم او ادب مين و او ډېرې ستاينې يې د هغو عالمانو، شاعرانو، ليکوالانو او پېژندل شوو او تلپاتې څېرو او اشخاصو په اړه دي، چې خپل ولس او نړۍ ته يې خدمتونه کړي دي.

د استاد الفت د ستاينو کاميابي په دې کې ده، چې د هر کس د ژوند په نظر کې نيولو سره دده يادونه يې کړې ده او لوستونکی او اورېدونکی دا فکر کوي، چې استاد دده دې هر شخص په باب پوره معلومات درلود. رښتيا هم استاد الفت د ډېرې ښې مطالعې څښتن دی.

د استاد الفت ستاينې په پښتو ادب تاريخ کې بې جوړې او بې سارې ستاينې دي، دی د ځينو درباري شاعرانو په ډول ستاينې نه دې کړي، د دې ستاينې پرځای او پښتو ژبې کې د ستايلو وړ دي.(۴۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحقيقي اثر د لارښود ځانګړنې

تحقيق او څېړنه يو ستونزمن کار دی، چې څېړونکی او د څېړونکي لارښود بايد د کار(تحقيق) حق په ښه ډول ادا کړي.

په يوې ښې څېړنې کې بايد اصلي محقق او لارښود ځينې لارښونې په نظر کې ونيسي او ټولنې ته د يوې نوې فرضې د اثبات لپاره کار وکړي. د دوی هلې ځلې بايد مثبتې لاسته راوړنې ولري او لارښود استاد بايد د يو لړ خصوصياتو او ځانګړنو خاوند وي، چې څېړنه په موفقانه ډول سر ته ورسيږي.

په يو ښه تحقيق کې د څېړونکي او لارښود په موضوع حاکميت د دې لامل کيږي، چې يوه ښه او نوې ليکنه خپلې ټولنې ته وړاندې کړي، لارښود استاد بايد په خاص ډول لاندې ځانګړنې ولري:

۱: لارښود چې د تحقيق په ترمينالوژي کې ورته guide وايي، بايد د ښو اخلاقو څښتن وي، دی بايد له څېړونکي سره ښه وضعه وکړي، که چيرې ليکوال ورنه د يوې مسلې پوښتنه کوي، دا بايد ورته په ورين تندي او په ډېرو ښو الفاظو ځواب ورکړي، په داسې وخت کې محقق بيا په ډېر جريت سره خپلې ستونزې له لارښود سره شريکولی شي او په داسې مواردو کې ليکوال کولای شي، چې يوه ښه څېړنه وړاندې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: لارښود استاد باید په موضوع حاکمیت ولري. د قاهرې د جامع الازهر استاد دوکتور احمد شبلي د ویناوو مطابق د بریتانیا په پوهنتونو کې د رهنما لپاره شرط دا دی چې په موضوع کې وارد وي او تخصص ولري. د استاد علمي درجو او القابو ته نه کتل کیږي، مګر په مصر او نورو ډېرو هیوادونو کې د رهنمایي لپاره د لوړو رتبو درلودل شرط دی. دا روش یوه ستونزه لري، هغه دا چې کیدای شي د القابو خاوند استاد په موضوع باندې حاکمیت ونه لري او وارد نه وي، مګر یو بې القابو خاوند په موضوع باندې حاکمیت ولري او وارد شخص وي.

په افغانستان کې هم پورته روش د لوړو زده کړو وزارت لخوا په پوهنتونو، اکاډمیو او نورو اکاډمیکو ځایونو کې د یوې لایحې مطابق تطبیقیږي، چې دا کار د تحقیق په برخه کې ځینې ستونزې پیدا کوي او محقق نه شي کولای چې په ښه ډول خپل تیسس، ډیزرټیشن او نورې .... څیړنې سرته ورسوي.

۳: لارښود استاد باید محقق ته د مخامخ لیدلو وخت ورکړي، چې د اړونده ستونزو حل لاره پیدا کړي، د نننیو ساینسي پرمختګونو وسایل کارونه اسان کړي دي، کولای شو، چې خپلې ستونزې د موبایل، انټرنیټ او نورو ... وسایلو په واسطه حل کړو، خو زما په پوهه د لارښود استاد سره د مشوره کولو لپاره د ټولو ښه وسیله دا ده، چې ورسره یو ځای کینو او د خپلې تحقیقي پروژې په اړه مهمې خبرې سره شریکې کړو، دلته هم د لارښود په اخلاقو باید یو لنډ بحث وکړو، هغه دا چې ځینې محقیقن کولای شي، چې د لارښود سره وګوري، خو هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلې ستونزې د موبایل او یا د تیلیفون له لارې حلوي، که د دلیل پوښتنه ورنه وشي، هغوی وایي: استاد ډېر غوصه کوي، د مخامخ لیدلو نه زما مشلات د موبایل په واسطه حل کیږي. که چیرې لارښود لیرې وي او د لیدلو کتلو ستونزې موجودې وي، نو بیا چې په هر ډول وي باید خپل مشلات حل کړو.

۴: لارښود استاد باید د څېړنې میتودولوژي سره کاملا اشنایي ولري او په خپله یو ښه څېړونکی وي، یو ښه څېړونکي په واردې موضوع کې یو ښه لارښود ثابتیدای شي.

۵: که چیرې لارښو په یوې موضوع باندې پوره حاکمیت ولري، خو د څېړنې له میتودولوژي نا خبره وي، بیا هم ښه لارښود نه شي کیدای، ځکه څېړنه د ځان لپاره خاص کالبونه او چوکاټونه لري او د دې کالبونو سره اشنایي دې لپاره ضروري ده.

۶:لارښود استاد باید سر تر پایه ټوله څېړنه که هغه مونوګراف، تیسس، ډیزرټیشنونه او نور وي ولولي او ټولې نیمګرتیاوې یې ښکاره او په ګوته کړي او محقق ته یې د سمون لارښونې وکړي، که موږ او تاسو ننني مونوګرافونه، تیسیسونه او یا د ځینو ډیزرټیشنونه وګورو د ګوتو په شمار نه پرته د نورو ټولو لیکنې pest او copy دي او ډېرې څېړنې مو غلطي او کمبودي خو لا پریږده، چې په درجنونو املایي غلطي پکې موجودې وي، که رهنما لیکنه لیدلې وي هیڅکله دا ډول غلطي په لیکنو کې نه پاتیږېږي. یعنې لارښود باید ټول اثر ولولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:لارښود استاد يوائې د مشورې ورکولو حق لري. د مشورې ورکولو په وخت کې بايد لارښود خپله بې طرفي وښايي او داسې ونه کړي، چې د محقق کار ته دا متې ونغاړي او اصلي کار ورنه پاتې شي.

۸: لارښود يا رهنما استاد بايد د تحقيقي اثر د کار له تکميله وروسته په اثر گزارش ليکي، ځينې لارښونکي دلارښود استاد گزارش پر ځای د لارښود استادنظر ليکي، کانديد اکاډميسين پوهاند ډاکټر محمد رحيم الهام د رهنما استاد نظر پرځای د رهنما استادگزارش ليکلي او مستحق څېړونکي سرمحقق زلمي هيوادمل هم لوړنظر تايدوي، چې زما په پوهه که لارښود د رهنما استاد گزارش وليکي ښه به وي.

دا ځکه چې د (نظر)د کلمې معنايي خوا مثبت او منفي دواړه خوااوې افاده کوي او لارښود استاد بايد په اثر منفي نظر ورنه کړي او په گزارش کې بيا د اثرپه اړه د لارښود ښکاره، څرگند او مثبت نظريات وي.(۵۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تحقيق کې د سرمحقق زلمي هيوادمل مقام

د معاصرې (نوې) څېړنې د ټولو اړينو ځانګړنو او خصوصياتو په نظر کې نيولو سره مستحق څېړونکی سر محقق زلمی هيوادمل د پښتو ژبې په تحقيقاتو کې د سر سړی دی. که دې ته د پښتو ژبې د دريمې دورې د تحقيق پلار ووايو، مبالغه به نه وي.

زما په پوهه د القابو په ورکولو کې بايد له احتياطه کار واخيستل شي، خو زه په زغرده وايم، تر نن ورځې پورې دې د څېړنې په برخه کې د ټولو ليکوالانو او محقيقينو په سر کې ځای لري.

پخواني مشران ليکوالان او محققين مو د قدر وړ دي او په خپلو لږو امکاناتو يې د ځينو لومړنيو څېړنو بيسټ کېښود، خو سر محقق زلمی هيوادمل بيا د پر مختللي ميتود په رڼا کې داسې نوې نوې څېړنې او تحقيقات وکړه چې د خپل وخت نوې او لومړني کارونه دي.

د ساينس او تکنالوژي نننی انکشافات د نويو او پرمختللو څېړنو او تحقيقاتو برکت دی، څېړنه د ساينسي او اجتماعي علومو د ټولو برخو لپاره مهمه ده.

ځيني خلک تحقيق نه تخليقي کارونو ته زيات اهميت ورکوي، خو دوی په اصل او حقيقت کې له څېړنيزو اثارو څخه د هغو اثارو تعبير کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې لیکوال د کتاب پرپوخ د ځان لپاره (څېړونکی) لیکلی وی، خو دا کتاب به ژباړه او یا راټولونه وي.

ډېر لیکوالان دي د لیکوال، مولف او څېړونکي ترمنځ توپیر نه شي کولای.

یوه ورځ د ننګرهار د دارالمعلین د یو استاد په کتاب مې ولیده، چې ژباړه او څېړنه یې پرې لیکلې وه او د پوهنتون د استادانو لقب (پوهیالی) یې د ځان لپاره لیکلی و. په حقیقت کې دې کتاب ژباړلی و.

رښتیا چې له داسې اثارو نه تخلیقي اثار بهتره دي. حقیقت دادی په یوه ژبه کې لیکوالان او شاعران ډېر وي، خو څېړونکي پکې د ګوتو په شمار وي، معنا دا چې هر څېړونکی د څېړنې د کمال تر څنګه لیکوال هم دی، خو هر لیکوال څېړونکی نه دی.

زما په نظر د څېړنې کار ډېر درونددکار دی او څېړونکی باید د محترم استاد هیوادمل صاحب په شان ډېره لویه حوصله ولري.

د پوهنتونونو ډېر مشرانو استادان د څېړنې په نامه اثار لیکي، خو د څېړنې میتودولوژي د اصولو په نظر کې نیولو سره یوازې د څېړنې جولبز جوړښت مراعت کوي او د اثر په محتوا کې یې د څېړنې څرک نه ښکاري، چې مثالونه یې ډېر زیات دي.

د تحقیق په دنیا کې دوه ډوله محقیقین لرو، یو هغه محقیقن او څېړونکي دي، چې په تحقیق کې له دقته کار اخلي، په پښتونخوا کې لوی خوشحال پوه استاد دوست محمد کامل مومند او افغانستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر استاد پوهاند عبدالحی حبیبي، پوهاند صاحب عبدالشکور رشاد او په ژوندیو کې سرمحقق زلمی هیوادمل یادولای شو.

بل ډول هغه محقیقین دی، چې په تحقیق کې له سرعته کار اخلي، چې په پښتونخوا کې همیش خلیل صاحب یادولای شو.

سرمحقق زلمي هیوادمل دمعاصرې نوې څېړنې په برخه کې د قدر وړ کارونه وکړه او د پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام خبره که د دې په څېړنېزو اثارو د ستاینې قصیدې ولیکل شي، هم د دې حق نه ادا کېږي.

د استاد د ادبي خدمتونو او هڅو که هر څومره ستاینه وکړم، کمه به وي او د دې پر ادبي هلو ځلو که د ډاکټري phd تیسیس ولیکل شي، نود دې حق به مو ادا کړی وي.

په منځنیو پیړیو کې ارسطو دومره شهرت ګټلی و، چې اکثرې مناقشې به دده د نظریاتو په وسیله حل کیدې. د رنسانس تر دورې پورې د ارسطو نظریې د کاڼي د کرښې په شان ګڼل کیدې. نامتو انګلیسي فیلسوف برتراندرسل لیکي: د ارسطو په عقیده د ښځو غاښونه د سړو تر غاښونو کم دي که څه هم ده دوه واره واده کړي وه، مګر ده هیڅکله زیار ونه ایسته چې دغه دعوا د خپلو ښځو د غاښونو په ګڼلو سره ثابته کړي.

هیوادمل صاحب په پټو سترګو هر څه نه منې او په تحقیق کې حقیقت ته د رسېدلو لپاره هر ډول ستونزې ګالي او ډېر دقت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد د څېړنې میتودولوژي د تیورۍ اهمیت تر عنوان لاندې د جامع الازهر استاد دوکتور احمد شلبي په حواله په دې مورد مفصلې خبرې کړي دي، چې زه یې لنډیز را اخلم: څېړونکی چې هر څه لولي، هغه باید په خلاصو سترګو ولولي، هغه نظریات او اراوې چې اسلافو وړاندې کړي، هغو ته کاملاً تسلیم نه شي، په هغه کې غور و کړي.

زلمي هیوادمل چې د څېړنې میتودولوژي کې د لیکوالانو لپاره کومې لارښوونې کړي دي، اول یې پرځان عملي کړي دي.

د دې د تحقیق د کار طرز او طریقه د منطقي په سطحه د ستایلو وړ دی او د فارسي، اردو، هندي او داسې نورو ژبو د ښه محققینو په قطار کې یې یادولای شو.

څېړنپوهان په دې نظر دي، چې یو ښه محقق باید شکاک وي، هرې نظریې، هرې خبرې او هر سند ته باید د شک په سترګو وګوري، له ښه شکاک څخه یو ښه محقق جوړیدای شي، هیوادمل صاحب کې لوړه ځانګړنه شته.

ځینې وخت دی په نورو لیکوالانو انتقاد کوي، خو دې انتقاد نه یې خپل ځان هم نه دی ژغورلی او کله کله پر ځان هم نیوکه کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناشعوري، شعوري او تحت الشعوري شاعري

شعوري او ناشعوري شاعري په حقيقت کې د شعر ليکلو او شعر په خپله ذهن ته راتللو دوه توکي دي.

ناشعوري شاعري هغه ده چې د شاعر ذهن ته فکر او خيال ورشي او هغه د شعر په صنف کې لکه: غزل، قصيده، نظم او نورو کې وليکي. د شاعر خوښه نه وي چې شعر وليکي، بلکې د شعر خوښه وي، چې شاعر يې وليکي.

شعوري شاعري هغه ده، چې کله يو شاعر او ليکوال هر وخت د شعر د ليکلو په فکر او خيال کې وي، فکر کوي، مضمون او موضوع لټوي او غواړي چې د شعر په يو چوکاټ کې شعر وليکي. دغه ډول شاعري پکه وي او ليکوال ته يې شاعر نه بلکې نظم ليکونکی ويلای شو. مثالونه يې زموږ او ستاسې په ټولنه کې ډېر زيات شته، دوی فکر کوي چې شاعران دي خو په اصل کې دوی شعر نه پېژني.

سيد رسول رسا د ناشعوري او شعوري شاعرۍ په اړه وايي: (کوم شعر چې د قوي شاعرانه تجربې، مشاهدې، جذبې او احساساتو ادبي اظهار وي او د شاعر له احساساتو او جذباتو د رالړزېدلي وريځو نه لکه د پشکال د باران خپله راڅخېدلی وي، د شاعر شاعرانه تجربه دا مجبوره کړي، چې د الفاظو په شکل کې يې ښکاره کړي، د دې جذباتو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساساتو تجربه شوې مثال د هغه ماشوم دی، چې نوی پیدا او ډېر سپېڅلی وي دا به خامخا چغې او کرېږې وهي او خپل اظهار به کوي نو شاعر که په شعر کې د یو داسې تجربې اظهار کوي نو دې ته ناشعوري (راغلي) شاعري ویلای شو، دې خیال ته الهام وایي او شاعر یې په شعر ویلو او لیکلو مجبور کړی دی دا د شاعر مجازي اولاد دی او د شاعر نه زېږېدلی دی.

بل هغه خیال یا شعر دی، چې شاعر د ډېر غور او فکر کولو نه پس د نظم په لباس کې په لیکلو مجبور شوی وي، یانې خیال خپله د ښکاره کېدو لپاره بې قراره نه وي، شاعر په طبیعت زور اچوي او داسې اراده کوي چې طبیعت یې غواړي او که نه غواړي خامخا به شعرونه لیکي. نو داسې اشعار چې د احساساتو، عواطفو او خیالاتو تر تاثیر لاندې نه وي لیکل شوي، بلکې غواړي په ارادي ډول پورته توکي په خپل نظم کې راوړي، دې ته شعوري شاعري ویل کېږي.

ناشعوري ته شعر او شعوري ته نظم ویلی شو په ناشعوري شاعري کې کوښښ، غور او فکر کول په کار دي د الفاظو بدلول رابدلول هم ځینې وخت صورت نیسي.

په شعوري ډول که څوک کوښښ وکړي چې ښه شعر تېولنې ته وړاندې کړي، امکان لري، خو کوښښ او فکر کول په کې بیا هم ضروري دی.

که چېرې لعل په نظر کې ونیسو، لعل که په زحمت سره جوړ شي، نو ښایست یې یو په دوه شي، ځکه چې لعل خو په تیګو کې بند رابند وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو که صنعت ګر هر څومره په تیګې باندې کوښښ وکړي، د لعل ځای نه شي نیوی، زحمت یوازې لعل ته ښکلا ورکولای شي نه تیګې ته.

په ناشعوري شاعرۍ کې فکر کول او زحمت ویستل، ترڅو ښه شعر ولیکي، داسې مثال لري، لکه څوک چې د لعل په جوړولو کې زحمت وباسي او په شعوري شاعري کې فکر کول ترڅو ښه شعر جوړ کړي، داسې مثال لري لکه څوک چې د تیګو په جوړولو باندې زحمت وباسي او غواړي چې د لعل ښکلا په کې پیدا شي.

الطاف حسین حالي وایي: د اکثرو خلکو دا نظر دی کوم شعر چې د شاعر د ژبې یا قلم نه فوراً او په غیر ارادي ډول ووځي، ښه شعر وي، نسبتاً هغه شعر ته چې په ډېر دقت او فکر کولو لیکل شوی وي. اولنې ډول ته ناشعوري او دویم ته شعوري شاعري ویلی شو.

د روم مشهور شاعر (ورجیل) به سهار خپل شعرونه لیکل او بیا به یې پرې ټوله ورځ فکر کاوه او هغه به یې اصلاح کول او دا به یې ویل چې: (یږه خپل بدرنګ بچی د غه ډول په څټلو پاکوي او ښایسته کوي یې)

(ملټن) داسې نظر لري او وایي: نظم هم په ډېر زحمت او کوښښ لیکل کېږي او په هر نیم بیتي کې باید ډېر دقت وشي، ډېر ولوستل شي او د الفاظو بدلول رابدلول په کې وشي، د فارسي ژبې یو شاعر د شعر د جوړولو حالت داسې بیانوي:

برای پاک لفظي شبی بروز ارد

که مرغ و ماهی باشند خفته او بیدار

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه نظم چې د عامو په زړونو يې تاثير کړی دی، که هغه لنډ وي يا اوږد خو په تکليف او زحمت ليکل شوی وي، دا سې نه ده چې بې تکلفه ليکل شوی وي.

(ابن رشيق) وايي: شاعر چې شعر وليکلو په هغه باندې بيا بيا فکر کول او لوستل ضروري دی او څومره چې امکان لري په شعر کې ښکلا پيدا کول ضروري دی. بيا هم که په شعر کې ښکلا پيدا نه شوه، د هغې د الفاظو په بدلولو رابدلولو کې هېڅ فکر کول په کار نه دي، اکثره شاعران د شعر په نيم بيتو کې الفاظ بدلوي، رابدلوي چې په دې باندې د شعر خامي نه لرې کېږي.

په ناشعوري شاعري کې شعري تجربې ته ډېره اړتيا وي دغه شاعرانه تجربه شاعر دې ته مجبوروي، چې د الفاظو په شکل کې يې ښکاره کړي. ځکه چې د دغسې تجربې مثال د نوي ماشوم دی، دا به خامخا چغې وهي او خپل ځان به ښکاره کوي، دې ته د شاعر مجازي اولاد ويلی شو.

خوشحال خټک په دې هکله وايي:

زه د شعر په کار هېڅ نه يم خوشحال
ولې خداې مې کړ په غاړه دا مقال
رنګ زما د شعر هېڅ سره ساز نه دی
لکه سپی راپسې ګرځي په دنبال
که د شعر ويل هر څو د صفت وي
بيا به شعر کې پيدا شي انفعال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خبــــره بــــده نـــــه ده چـــــا ویلـــــې
پــه تحقیــق چــې شــعر حــیض دی درجــال
پــــه جهـــان تـــر شـــاعریه بـــد څـــه نشـــته
خــدای اختــه مــه کــړه ســړی پــه دا جنجــال
تفکــــر د شـــــاعر بــــه لړمـــــون شــــین کـــــا
د غلــــیم دې پـــــه نصــــیب شــــي دا اشـــــغال
یــو یــې زړه لــه واړه خلکــو نــه جــدا شــي
بــل اختـــه وي دخپـــل فکـــر پـــه تکـــال
بــل کــه هــر څــو درګــوهر بــه یــې پــه شــعر
عیـــب جـــویي او جاســوســي کـــا د افعـــال
هـــر شــــاعر یـــې پـــه ویلـــو ګوتمنـــدي کـــا
کــه پــه شــعر کــې تــه مــن یــې دی مثقــال
بــل پــه هســې شــان دروغ پــه کــې ویــل شــي
چـــې پـــه خپلـــه دروغـــژن شـــي دم درحـــال
د یـــــار مـــــخ د لالـــــه ګـــــل ســـــره نســـــبت کـــــا
د لالــــــه د یــــــار لــــــه مخــــــه څــــــه مثــــــال
د معشــــوقې تــــورې ســــترګې غمــــزه ګــــرې
پــــه غــــزل کــــا لکــــه ســــترګې د غــــزال
خلک خوښ په خوب ویده وي دی بې خوبه
د پالنـــګ د پاســـه خـــوب وي پـــرې محـــال
پـــټ پـــه پټـــه وبلـــه اوړي تـــر صـــباحه
د ښــــه لفــــظ د ښــــه مضــــمون پــــه اتصــــال

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـې د شـعر فکـر ورشـي پـه نمانځـه کـې
د اعـــوذ ذال بـــدل کانـــدي پـــه دال
چـې د شـعر فکـر ورشـي پـه خـواړه کـې
سـپيني وريـژې پـه مـزه شـي ورتـه ګـال
دا همـــه د خپلـــې پـــوهې نتيجـــه ده
چـــې شـــاعر لـــه فکـــره نـــه وي فارغبـــال
فلاکـــت د شـــاعريه ســـره مـــل دی
کـــه شـــاعر ســـړی لـــري جـــاه و جـــلال
ســـمرقند و بخـــارا ځـــه هغـــه زه يـــم
چـې جهـان بخښـم د کښـلي مـخ پـه خـال
مـــا دا ځـــو توکـــه چـــې وليـــدل د شـــعر
هـــی توبـــه د شـــاعريه لـــه افعـــال
چـې د شـعر فکـر ورشـي پـه مجلـس کـې
نـــور عـــالم خنـــدا هـــوس کـــا دی مـــلال
کشـکې زه بـې ژبـې ګونـګ وای شـاعر نـه وای
تـــر دا هســـې ګويا يبـــه ښـــه وم لال
کـه رښـتيا وايـم چـې غـور مـې پـرې وکـړ
شـــعر کـــار دی د ملـــوک يـــا د هـــزال
در ګـــوهر يـــا د لـــولۍ يـــا د بـــي بـــي دی
شـــه قمـــاش يـــا د بادشـــاه يـــا د رزال
د دوزخ لمبـــې بـــه کـــار پـــه عاشـــق نـــه کـــا
چـــې يـــې تـــاو د درونـــي دی پـــه دا دال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانايي علم و حکمت په کې زيا تېږي
څوک چې ښه وکا د شعر استعمال
د خبرو تنستې چې واو بدې شي
څوک اطلس او بې په شعر ځنې شال
کرامت دی يا اعجاز دی يا جادو دی
چې په شعر را پيدا شي له قوال
شعر کار د هر فاسق د فاجر نه دی
نه د هر يو وړ سترګي د کنګال
شعر کار يا د سالک يا د مالک دی
د عاشق دی د دردمن دی د ابدال
د هغه شاعر دانې وشه په ژبه
چې د شعر در دانې پلوري په مال
چې د شعر شاعريه مذکور وشو
څه خو غوږ باسه زما په حسب حال
قصيدې لرم غرا له هره بابه
په حکمت په نصيحت کې مالامال
په تعريف د دلبرانو غزلونه
په صفت د سترګو وروځو زلف و خال
رباعي ده که قطعه که مثنوي ده
همګي واړه ګوهر دي درو لال
په پارسي ژبه کې نور تر ما بهتر دی
په پښتو ژبه مې مه غواړه مثال

(c) ketabton.com: The Digital Library

طبیعت مې عطایي نه د تحصیل دی
که خبر یم د املا په استعمال
یو ساعت به مې په درس شل مې په ښکار و
کله ښکار پرېښوم په کسب د کمال
د جهان تحصیل به کل واړه زما و
که اخته نه وای د ښکار په اشتغال
غابښ وتلی رېږه سپینه لا تر اوسه
باز په لاس ګرزم په غرونو په جبال
بندوبست د پښتو شعر ما پیدا کړ
ګنې شعر د پښتو وغیر سیال
نه یې وزن نه تقطیع نه یې عروض و
دوه مصرع یې د خفیف بحر دوه طال
د غزل نه یې مطلع نه یې مقطع وه
نه صفت نه یې تشبیه نه یې مثال
مګر زه یې چې ګویا په شاعری کړم
پښتانه یې پوهول ایزد تعال
په دا بندوبست به نور تر ما بهتر شي
پس له ما چه کا د شعر قیل و قال
نن زما خو یو څو دي برخوردار ښه
چې په دا هنر کې نه لري همال
ګلستان زما د نظم شګفته شو
پرې وهي شیدا بلبله پروبال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګلدستې يې لور په لور په ملک خورې شوې
تــر کابلــه تــر کشــمېره تــر بنګــال
هــر مضــمون تــه چــې د زړه توجــه وکــړم
طبيعــت يــې راکــوي پــه اســتعجال
درست ديوان مې لکه باغ د علم ګنج دی
پــه کــې هــر رنګــه ګلونــه هــر نهــال
د ديوان مې که بيت بيت سره حساب کړې
تــر څلو ښت زره بــه تېر شي پــه سړ کال
پــه غــزل پــه رباعي مــې زړه مئــين دی
چــې مــداح يــم د دلبــرو د جمــال
پــه محشــر بــه مينــه وړمــه د ســنګدلو
کــه پــه دا درنېــږي تلــه د اعمــال
زه مــداح د هېچــا نــه يــم بــې د ښــکلو
د نــور چــا پــه صــفت نــه لــرم يــو قــال
پــلار نيکــه مــې شــهيدان وګورتــه تللــي
ښــت پــه ښــت مــې دا هنــر دی ال پــه ال
کــه د جنګــو د پرهــارونو درتــه وايــم
چــې لــه درده مــې پــه تــن و لکــه نــال
يــو پرهــار بــه مــې لا روغ پــه وجــود نــه و
بــل پرهــار بــه مــې پــه تــن و يــا پــه ډال
دا همــــه زمــــا د تــــوري صــــدقه ده
ښــتانه چــې پرګنــې خــوري ســيور غــال

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن به درست د هندوستان دولت د دوی و
پښتانه که کم همت نه وای جهال
یګانه ځوانان که زر ما سره وای
نور زما و په پنجاب باندې یرغال
که هرڅو یې سازومه نه سازېږي
پښتانه دي د نږو کانو دیوال
هومره قام هومره عالم سردار یې هسې
سرګردان ګرزي په تېښته دا منوال
تر اویا کلونو تېر شو زما عمر
زړه هغه دی تن پیری کړ پایمال
خدایه هومره مهلت ورکړې په دنیا کې
چې کاره کارونه سم کاندي خوشحال

(۵۱)

ځینې خلک د شاعر ناشعوري عمل ته د الهام لفظ استعمالوي، دا خبره ښه ښکاره واضحه ده چې د پیغمبر الهام حقیقت وي او هغه دا حقیقت خلکو ته د پیغام په ډول پوره پوره رسول غواړي. دې کې هغه د خپل ځان نه څه کمی او زیاتی نه شي کولای. بلکې څنګه چې پرې یو ایت نازل شوی وي په هماغه ډول یې اولس ته وړاندې کوي. د دې برعکس د شاعر الهام او د ده ادبي حقیقتونه حقیقي نه وي. شاعرانه حقایق د شاعر په تصور کې حقیقي وي خو د ده ادبي اظهار ورته حقیقي رنګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوي او دې ته ادبي حقیقت وايو. یعنې د الهام پرځای چې د ناشعوري لفظ استعمال کړو ، ښه به وي.

په شعوري شاعري کې شاعر یا لیکوال هر وخت د شعر د لیکلو په فکر او خیال کې وي، فکر کوي، مضمون او موضوع لټوي. یو شاعر ګوتې خپلو ملګرو ته وویل: زه په نیمه ورځ کې څو شعرونه جوړوم، دا کار بل څوک نه شي کولای، په دوی کې یو ډېر هوښیار او پوهېده چې ښه شعر کوم دی او څنګه جوړېدای شي. خپل شاعري ملګري ته یې وویل: دا چې ته په دومره لږ وخت کې ډېر شعرونه لیکې. دا شعرونه نه بلکې نظمونه دي او په ډېر لږ وخت کې ماهیت، اصلیت او حقیقت د لاسه ورکوي.

د بېلګې په ډول لاندې نظم وګورئ چې په شعوري ډول لیکل شوی دی.

راغلې یم

اشنا دا ستا لیدو ته یو ځل بیا راغلې یم
په ډېرو امیدونو زه په غلا راغلې یم
د دې لپاره یاره چې احوال درځنې پوښتم
له ډاره په لړزه دا ستا تر خوا راغلې یم
په مینه کې جفا کله ښه ښکاري ای ملګرو !
دیدن ته مې د یار نن په موسکا راغلې یم

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتني نظم ته هېڅکله شعر نه شو ویلای، که چېرې نظم ته شعر وایو، په حقیقت کې مو رښ شعر نه پېژنو. که چېرې په شعر کې شعریت (د شعر بنسټیزې اجزاوې) موجودې نه وي، دې ته نظم وایو، لکه پورتنی نظم یې ښه مثال دی، داسې ډېر نظم لیکونکي شته چې ځانته شاعر وایي.

که چېرې د یو شاعر ذهن ته په ناشعوري یا الهامي ډول د فکر، خیال او احساساتو نه ډکه مفکوره په غېر ارادي ډول په شعر کې راشي او هغه یې ولیکي، د شاعر خوښه نه وي چې شعر ولیکي، بلکې د شعر خوښه وي چې شاعر یې ولیکي، دې ته ناشعوري شعر وایي.

حمید مومند وایي:

ما چې وپیل دا زر په باریکي
غوړو ورکړه یو له بل مبارکي
شعر نه دی دا خوناب د زخمي زړه دی
یا وتلی وروستی دم له خولې د مړه دی
یا نغمه د نیم بسمل مرغه د خولې ده
یا مجنون ته معما ښکلې لیلی ده
یا د وینو اباسین وهلی موج دی
یا له ښاره د حیرت وتلی فوج دی
څو وهي د فکر ژامې باندې شخوند
زیاتوي زما خبرې هومره خوند
نه دې کار د هر نااهل بوالهوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـــې قـــد م ږدي د دې نـــا وې پـــر جـــوس
کـــه يـــې څـــوک لـــه مخـــه پورتـــه کـــا پلـــو
د ښايســـت مخـــې يـــې نســـته هـــيڅ پلـــو
دا ګـــوهر لـــه نازکيـــه پېيـــه نـــه شـــي
ازمېيلـــې دوبـــاره ازمويـــه نـــه شـــي

دلته حميد مومند د هنري شعر چې شعريت په کې وي، ښکاره کوي او شعر په پېيلو ښکلو الفاظو تعريفوي او څرګند وي.

حميد د شعر او نظم فرق کوي او هر ناظم ته حق نه ورکوي چې د هنر د ناوې په ښکلي جرس کې قدم کېږدي.

د حميد هنري استعداد هغه وخت ښه ښکاره کېږي، چې سړی د ده د هنر استعمال په مختلفو اړخونو کې وګوري. پورتني شعر ته ناشعوري (راغلی) شعر ويلی شو. (۵۳)

وراثت او محيط (چاپېريال) د شخصيت په تشکيل او همدارنګه د انسانانو حتی د ټولو ژونديو موجوداتو په ټولو چارو کې جوړونکی رول لري.

له وراثت څخه موخه او منظور ټول هغه رواني او بدني مشخصات دي چې د نسل د توليد له لارې له مور او پلار (والدينو) څخه بچيانو ته لېږدول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وراثت تاثیرات په بدني مشخصاتو د انسان قد، قواره، د سترګو رنګ، جسماني قوت او د بدن د اعضاوو د ځینو نورو برخو ورته والی دی، چې د غه ورته والی ځینې وخت والدینو نه انتقال مومي.

خو د وراثت تاثیرات په رواني مشخصاتو د انسان، زکاوت، استعداد، علم، پوهه، قهر، غوسه، خوشحالي، خفګان او ځینې وخت شاعري او لیکوالي هم والدینو نه انتقال موندی شي. (**۵۴**)

دا هم امکان لري، چې ځینې وخت شاعري یا لیکوالي په وراثت کې انسان ته پاتې شي او د یو لیکوال په روحیاتو او نفسیاتو کې د شاعرۍ استعداد او زکاوت پروت وي، چې د کورنۍ نه ورته پاتې وي.

په پښتو ادبیاتو کې دا سې ډېرې مثالونه موجود دي، د خوشحال خان په ادبي مکتب کې د هغه ډېرې لارویان د هغې د کورنۍ زامن او لمسیان دي، چې د منځنۍ دورې پورې اړه لري.

په لرغونې دورې کې یې مثال شیخ اسماعیل دی، چې د بیټ نیکه زوی و او په معاصره (اوسنۍ) دورې کې یې ډېر مثالونه شته خو د بېلګې په ډول د شمس الدین مجروح زوی بهاوالدین مجروح یې ښه مثال ښودلی شو. مونږ نفسیاتي او روحیاتي کره کتنه لرو، دغه کره کتنه ډېره لرغونتیا نه لري او د نوي عصر زېږنده ده.

د دې کره کتنې بنسټ (فرویډ) ایښی دی، په دې کره کتنه کې، کره کتونکي هڅه کوي، چې په ادبي اثر کې د لیکوال تحت الشعور مطالعه کړي او هغه ټول روحي او نفسیاتي عوامل ځانته معلوم کړي چې د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي اثر د رامنځ ته کېدو سبب گرځېدلی وي، دغه کره کتنه ژورې مطالعې ته اړتیا لري.

دا چې په ارثي خصوصیاتو کې د انسان زکاوت، استعداد او پوهه انتقال موندی شي، نو شاعري او لیکوالي هم د یو انسان په زکاوت او استعداد پورې اړه لري او انتقال موندی شي، که چېرې یو شاعر یا لیکوال ته شاعري یا لیکوالي ارثاً پاتې شي، دې ته تحت الشعوري شاعري ویلی شو چې مثالونه یې پورته ذکر شو.

دا چې لیکوالي یا شاعري ځینې وخت په وراثت کې انتقالېږي او مثالونه یې پورته ذکر شول غواړم په دریېو ادبي دورو کې داسې مثالونه تاسې(لوستونکیو) ته وړاندې کړم، چې د دوی شعرونه هم یو اندازه یو د بل سره نږدې والی ولري.

د بیبۍ نیکه مناجات:

لویــه خدایــه، لویــه خدایــه
ســتا پــه مینــه پــه هــر ځایــه
غـــر ولاړ دی درنـــاوې کـــې
تـــول ژوي پـــه زارې کـــې
دلتـــه دې د غـــرو لمنـــې
زمـوږ کېـږدی دې پـه کې پلنې
دا وګــړي دې بــر کــړې خدایــه
لویــه خدایــه، لویــه خدایــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته لر زمور اور بل دی
و ور کورګی دی وور بورجل دی
مینه ستا کې مور میشته یو
بل د چا په مله تله نه یو
هسک او مځکه نغښته ستا ده
د مړو وده له تا ده
دا پالنه ستا ده خدایه
لویه خدایه، لویه خدایه

(۵۵)

مناجات پټې جرګې او د راز خبرو ته ویل کېږي او الله تعالی ته د بنده عاجزي، خواري او احتیاج وړاندې کول دي او د الله تعالی څخه د خپلو اړتیاوو د پوره کولو غوښتنه، بلنه، دعا او زاري کولو ته وایي لنډه دا چې پورتنی شعر مذهبي رنګ لري اوس د بېټنیکه د زوی شیخ اسماعیل شعر ګورو:

اسماعیل پاړکی:

تېښته وکړه له ابلیسه
چې ابلیس لعین ښکاره شي
هلته ورکه پلوشه شي
تول نړی توره تیاره شي
سړی وران سي له ابلیسه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غـوځ د پـس پـه کتـاره سـي
کـه هـر چـا ابلـيس خـرڅ کـړ
نـــويي هلـــه ننـــداره ســـي
کـه سـړی ابلـيس تـه پـړ سـو
نـو پـر کـور د ويـر نـاره شـي

(۵۲)

پورتنی شعر په لرغوني دورې کې د بيټ نيکه د زوی شيخ اسماعيل شعر دی، د دواړو شعرونو ته چې موږ وګورو، له ورايه معلومېږي چې مذهبي رنګ لري. شيخ اسماعيل ته شاعري له خپلې کورنۍ نه ارثاً پاتې وه او د پلار او زوی د شعرونو ځانګړنې يو اندازه يو له بل سره ورته والی لري، چې دې ته تحت الشعوري شاعري ويلای شو.

په منځنۍ دورې کې که د خوشحال خان ادبي مکتب باندې يو نظر وکړو، دې د ژوند پـه هـره برخـه کې شـاعري کـړې ده. خـو د ننـګ او نارينتوب په باب يې ډېر شعرونه ويلي دي. وايي:

د افغـــان پـــه ننـــګ مـــې وتړلـــه تـــوره
ننګيـالی د زمـانې خوشـحال ختـک يـم
په خپـل نـام و ننـګ چې راشم لېونی شم
خبـردار کلـه پـه سـود و زيـان دلـک يـم
چې نيـولی مـې دا هـوډ د ننـګ و نـام دی
کـه لـه خپلـه هـوډه واوړم کنيـزک يـم

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشرف خان هجري وايي:

تخت و تاج ته به سر کوز د همت نه کا
چې په داد د دهر پوه ازاد مرد دی

په منځنۍ دورې کې د خوشحال خان او د کورنۍ شاعري يې يو اندازه ورته والی لري. دا چې کورنۍ ته يې شاعري په تحت الشعوري ډول پاتې وه، د شعر ورته والی يې هم په همدې ډول يو څه يو شان دی، د خوشحال په شاعرۍ کې عشقي برخه ډېره لېدل کېږي، خو په کورنۍ کې يې هم د (اشرف خان هجري، عبدالقادر، صدرخان، سکندر خان، حليمه ختټکه) په شعرونو کې دغه برخه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناول او رومان توپير او تړاو

په اجتماعي علوموکې ځينې توکي ټولنملی، جامع او مانع پېژندنه نه لري، لکه: شعر او داسې نور توکي.

د هرې ټولنې د ښکلا ارزښتونه، ښه او بدو معيار ټاکنه او داسې نور مسايل سره فرق کوي، نو ځکه د شعر لپاره يو تعريف چې د ټولو خلکو لپاره د منلو وړ وي نه لرو.

ناول او رومان هم لکه د ادب د نورو منظومو او منثورو ډولونو په څېر کومه ځانګړې، ټاکلې، کوټلې او د ټولو له خوا منلې پېژندنه نه لري.

ادبپوهانو يې بېلابېلو ځانګړنو ته په کتنې او پاملرنې يو لړ توضيحي او تشريحي پېژندنې وړاندې کړې دي، چې مشترک ټکي پکې ډېر دي.

ناول هغه نثري کيسې يا داستان ته وايي، چې له لنډې کيسې څخه لوی او د رومان څخه لنډه وي يا ناول هغه نثري کيسه ده، چې کله فرضي او کله حقيقي پيښنه پکې ښودل شوې وي، چې د رښتيا ګومان پرې کېږي.

رومان هغه کيسې ته وايي، چې له ناول څخه اوږده وي او د ژوند ډېرې او بېلابېلې خواوې پکې ښکاره شوي وي او د پيښنو د يوې سترې لړۍ تصوير په ادبي کالب کې ځايوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناول نننی پیشرفته ژانر قدامت په بل شکل ډېر پخوانی دی. په قران کریم او نورو اسماني کتابونو کې د الهي ارشاداتو ډېره برخه د کیسو په بڼه راغلې دي.

د حضرت نوح (ع)، حضرت ابراهیم (ع)، حضرت عیسی (ع) او نورو پیغمبرانو حال د پند او عبرت لپاره د کیسو په ډول بیان شوی دی.

لکه څنګه چې د لیک او ژبې پیدا ښت د حضرت ادم (ع) نه پیل کېږي، دغه ډول د کیسې پیدا ښت هم د ادم (ع) او یا د دې څخه هم پخوانی تاریخ لري.

د لرغون پېژندونکیو د تحقیق پر اساس د لیک تاریخچه د میلاد څخه پنځه زره کاله له مخې پیل شوې ده.

په دې لړ کې لومړنۍ لیکل شوې کیسې د میلاده دوه زره کاله پخوا په مصر کې د ونو پر پوستکو لیکل شوي دي او تر لاسه شوي دي.

دا کیسې د مصر د خوفو کورنۍ په پاچاهانو یا واکمنانو کې دریېیم پاچا ته د هغه زامنو ویلي دي. دا هماغه پاچا و، چې د مصر مشهور احرامونه یې په غوښتنه جوړ شوي دي، چې د نړۍ له مشهورو عجایبو ځینې دي.

له دې وروسته ډېرې ډېرې پخوانۍ کیسې د یوناني ژبې د ایسپ فیبلز په نامه مشهورې دي، چې پښتانه ورته د لقمان حکیم کیسې وایي. د دغو کیسو مجموعه د میلاد څخه دمخه په دویمه پیړۍ کې بیبریس

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکلې وې، د دغو کيسو پښتو ژباړه ميجر راورټي د ايسپ الحکيم په نامه ژباړلې دي.

په هند کې د پخواني مذهبي کتاب ريګويدا يوه برخه (برهمن اپيشد) يې ډېرې کيسې لري. په سانسکريټ ژبې کې کليله او دمنه هم د يادولو وړ ده.

په فارسي ژبه کې د فردوسي شاهنامه او په پښتو کې ادم خان او درخانۍ، دلی او شهۍ، يوسف خان او شيربانو او نورې ډېرې ملي ولسي کيسې د يادولو وړ دي.

دغو پورتنيو مواردو او موضوغاتو د هنري نثر لپاره لار هواره کړه او د وخت په تېريدلو د نمونې په ډول ناول او رومان هم پيدا شو.

د ناول ليکنې پيلامه په ۱۷ـ ۱۸ ميلادي پېړۍ کې پيل شوې ده. ځينې وايي په اروپا کې پيل شوې ده او بيا ځينې وايې ايټاليا کې پيل شوې ده.

خو د ډېرو پوهانو پر اند ناول اصلا د ايټالوي ژبې د novella څخه اخيستل شوې ده، چې تحت الفظي معنا يې نوې خبره ده.

د ايټاليا د لسو ګرځندويانو لس ببلابېلې کيسې بوکاچيو د ډيکامېرن په نامه خپرې کړې، په لومړيو کې دغه کيسو ته يې د ناولا نوم ورکړی و، وروسته چې په انګريزي ادب کې د دې پر پيروۍ کيسې وليکل شوې هغه ته يې د ناول نوم ورکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انګريزي ادب کې لومړی ناول پاميلا په نوم سمويل چرډسن ليکلی دی. بيا په المان کې لوس شاعر هاينه ورته وده ورکړه.

په ١٩ پيړۍ کې فرانسې ډېر ښه ښه ناول ليکونکي درلودل او بيا روسې کې تولستوی او ماکسيم ګورکي اثار د يادولو وړ دي.

په فارسي ژبې کې لومړني ناول او رومان ليکونکي، لکه: محمد باقر، ناظم حکمت او داسې نور دي.

اردو ژبې ته هم ناول ليکنه د انګريزي ادبياتو څخه راغلی دی او لومړنی ناول نذير احمد په اردو ژبې د مرات العروس په نامه ليکلی دی او د دې ژبې نور ناول ليکونکي لکه: عبدالحليم شرر، منشي پريم چند او داسې نور ليکوالان دي.

د رومان تاريخي شالید له ناوله پخوانی دی. حبيب الله رفيع صاحب په کتابونو او دريابونو اثر کې وايي: (د ناول پيدا ايښت له رومانه وروسته دی او د رومان پيدا ايښت پخوانی دی.)

اروپايانو په دولسمې او ديارلسمې پېړۍ کې هغو کيسو ته رومان ويلې چې په کومه روماني (فرانسوي، ايټالوي، پرتګالي او داسې نورو)ژبو ويل کېدې.

ډېرو ادب څېړونکيو لومړنی رومان د پيکارسيک روايتونه بللي دي، چې په شپاړلسمې پېړۍ کې په هسپانيه کې دود او مروج وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا وروسته په اولسمې پېړۍ کې په انګلستان کې the character په نامه منځ ته راغی، چې د بېلابېلو اشخاصو کرکټرونه او نور حالت پکې راتله.

د انواع ادبي لیکوال سیروس شمیسا وایي: (په ۱۹ پیړۍ کې رومان د ټولو حماسي اثارو په سرکې ودرید او ډېر پرمختګ یې وکړ.)

په ۲۰ پیړۍ کې رومانونو ډېر پرمختګ وکړ او د اروپا او امریکا په سلو کې ۹۰ رومانونه او ۱۰ نور اثار دي.

په ټولې نړۍ کې روسي رومانونو ډېر ارزښت تر لاسه کړ او د ټولې نړۍ له رومانونو یې ارزښت ډېر دی.

په فارسي ژبې کې لومړنی ناول ناظم حکمت د فرانسوي ژبې نه ژباړلی دی او لومړنی رومان د (شمس وطغرا)په نو محمد باقر میرزا لیکلی دی.

د نړۍ مشهور ناول لیکونکي ډېر دي، چې د یو څو تنو نومونه دادي: چارلز ډیکنز، ډي ایچ لارنس، چین استن، ایچ جې ولز او داسي نور دي.

په انګلستاني، فرانسوي، امریکایي، الماني، ایټالوي او روسي ژبې کې ښه ښه رومان لیکونکي تیر شوي دي او د دې ټولو ملکونو نه د پنځو تنو نومونه د رومان نومونه یې وړاندې کوم:

۱.تولستوی (جنګ او سوله).

۲.بالزاک (باباګوریو).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.چارلز ډيکنز (ډيويډ کاپرفيلډ).

۴.استاندال (سور او تور).

۵.هنري فيلډنګ (ټام جونز).

لکه څرنګه چې د شعر لپاره اساسي توکي تخيل، احساسات، عاطفه، وزن او اهنګ او داسي نور فرعي توکي دي، چې د دغو توکو پر اساس شعر له نظم نه بېلولای شو. (۵۷)

دغه شان ناول او رومان هم اساسي توکي لري، چې د دغو توکو په درلودلو سره ښه ناول او رومان پېژندلای شو.

کيسه، پلاټ، کرکټرونه، مکالمې، منظر ليکنه، ژبه، پيغام او داسې نور د ناول توکي دي.

کيسه، پلاټ، کرکټرونه، تلوسه، منظر کښنه، پيلامه او پايله، په کيسو کې کيسې او داسې نور د رومان توکي دي. (۵۸)

د ناول او رومان تړاو: د ناول او رومان تر منځ تړاو په اصلي توکو کې ښودلای شو، د مثال په ډول په دواړو ژانرونو کې کيسه، پلاټ، کرکټرونه، مکالمې، تلوسه، منظرليکنه او داسې نور توکي شريک شته دي، چې د يو ښه ناول او رومان لپاره اړين دي، خو سره له دې چې تړاو يې په دغو توکو کې دی، توپير يې هم په دغو توکو کې دی.

د ناول او رومان توپير: د ناول او رومان توپير په لاندې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.رومان له ناوله پخوانی ژانر دی، چې رومان په ۱۲ - ۱۳ م پیړۍ د رنسانس په دوره کې پیدا شوی دی، خو ناول نوی ژانر دی، چې په ۱۸ - ۱۹ پیړۍ کې پیدا شوی دی.

۲.د رومان کیسه لویه وي، او د امکان تر حده چې په څو توکونو کې ولیکل شي او ناول په یو ټوک کې لیکل کېږي، خوځینې رومانونه په یو ټوک کې هم شته، لکه: د هوګو بېنوایان.

۳.د ناول په نسبت د رومان کیسه ستره او په زړه پورې وي، ان د یوې پیړۍ مسایل هم پکې راځي. په ډېره پراخه پیمانه کرکټرونه او په کیسو کې کیسې پکې وي او د رومان په مقصد او پیغام په اسانۍ څوک نشي پوهیدای.

۴.رومان لیکونکي په نړۍ کې کم او ناول لیکونکي زیات دي.

۵.د رومان لیکل د ناول په نسبت ستونزمن کار دی.

۶.په ناول کې لوستونکی د پیل او پای نقطې ښه احساسولای شي، خو په رومان کې ستونزمن کار دی.

۷.په رومان کې ځینې وخت خیالي موضوعات ډېر وي، چې د ژوند سره اړخ نه لګوي، خو د ناول موضوعات حقیقت ته نږدې وي، له همدې امله د رومان نه د ناول ویونکي ډېر دي.

۸.په رومان کې ټول اصلي توکي په پراخه پیمانه راوړل کېږي، خو په ناول کې د رومان په نسبت لنډې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانیزم

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانېزم د ګُل او انسان دوستي د یوې څانګې یا جز په ډول تر سترګو کېږي.

هومانېزم (Humanism) لاتیني کلمه ده او معنا یې انسان پالنه، د بشر د اصالت مذهب ته وایي.

(هومانېزم د شرقي او غربي فلاسفه وو له نظره) لیکوال د (محمد رضا جعفري) په حواله لیکي: (هومان: انسان دوست، د همنوعې دوست، بشر دوست ته وایي. هوماني: انسانیت، مروت، شفقت، انساني صفاتو ته وایي. هومانان: انسان دوستان، بشر دوستان او خیر خواهانو ته وایي.) (**۵۹**)

د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو یوه برخه هیومانیستي مسایل په هنري ډول وړاندې کوي، دده په شعرونو کې د انسان دوستي، بشر دوستي، انسانیت، مروت، شفقت، خیر خواهي، همدردي، مساوات، عدالت، اتفاق، د انسانانو حقوق او داسې نورډېر هغه مسایل، چې د انسان د ژوند د پېشرفت پورې اړوند دي، پخپلو منظومو او منثورو لیکنو کې ذکر کړي دي.

د هیومانېزم اصطلاح په پښتو ژبه کې د انسان دوستۍ، انسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پالنه او د انساني اصالت مکتب له کلماتو سره په معادلت کې کاروي، یا هیومانېزم هغه فلسفه ده، چې انسان ته د خپلو تاملاتو په مرکز کې ځای ورکوي او د ټولو شیانو محور یې ګرځوي او د انساني اصالت، ودې او غوړېدو ښه مناسب شرایط برابروي.

د هیومانېزم اصطلاح د لومړي ځل لپاره په روم کې (Homo) په معنا استعماله شوه، چې د انسانیت معنا ورکوي. (۲۰)

د انسان له پیدا ایښت سره د انسان دوستۍ مفکوره موجوده وه او دغه فلسفي نظر باید د نړۍ له هر انسان سره وي، چې د استاد الفت د شعري کلیاتو زیاته برخه هیومانیستي شعرونه او فکرونه لري.

دغه (هیومانیستي) اصطلاح د بشر دوستۍ او انسان دوستۍ لپاره کارول کېږي، هیومانېزم په څوارلسمو او پینځلسمو پېړیو کې د اروپا په ایټالیا هېواد کې منځته راغلی دی، چې یو ازینۍ موخه یې د لرغوني ادب څېړنه وه، هومانست هغه څوک دی، چې د بشري پوهنو په اړه څېړنې کوي، پر هیومانېزم پوهه او له هغې څخه په انساني ټولنو کې له هغې څخه ګټوره استفاده کول او کارول په تېره بیا په انساني ټولنه کې د نېکو او حسنه اړیکو کې ترې کار اخیستل ډېر مهم او ضروري کار دی او د انسان لپاره ډېر اهمیت لري.

د اسلام مقدس دین د انسان بشري کرامت ته په ډېر لوړ ارزښت قایل شوی دی، یعنې انساني کرامت او مقام ته په دومره زیاته اندازه قایل شوی، چې حتا هغې وړې نطفې ته هم د قدر او درنښت په سترګه ګوري او د هغې سقط (زیانول) هم د جنایت په نوم پېژني او په اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریعت کې په دې اړه ځانګړي احکام موجود دي، چې د ژوند له پیل څخه تر مرګه او له مرګ څخه وروسته هم د درنښت او قدر وړ ګڼل شوی دی، انسان په مخلوقاتو کې اشرف ګڼل شوی او له عالي موجوداتو څخه شمېرل کېږي، دی له نورو ژویو څخه ځانګړنه لري، چې په ټولو موجوداتو کې دده غوره والی په عقل، خبرو، بیان او ارادې کې پروت دی او تر ټولو مهمه دا ده، چې خیر رسوونکی دی. (۲۱)

لنډه دا چې د اسلام دین، چې د انسانیت، بشر دوستۍ، مرستې او همدردۍ دین دی، چې پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د الله تعالی له خوا نازل شوی دی، دا هغه مکتب دی، چې په کې شامل ټول عناصر لکه اخلاق، سیاست، اقتصاد، تشکیلات، فلسفي عقاید او افکار، یو له بله سره تړلي او همغږي دي، چې په ټولو کې یې وینه بهېږي او په یوه روح ژوندي دي.

اسلام د انسانیت، عدالت، کرامت او برابرۍ تعبیر دی، اسلام غواړي چې سپېڅلي هیومانیستي قوانین او احکام د انسانانو د عزت او ابرو د ساتنې لپاره برابروي او د خلکو عزت، آبرو، برابري، مساوات، وروري، مرسته او همدردي ساتي.

په اسلام کې د هیومانېزم فلسفي تاریخ له ټولې نړۍ لرغونی دی او استاد ګل پاچا الفت له دیني علم برخمن او همدارنګه زده کړې یې په مدرسو او جماعتونو کې پیل کړې وې، چې د زده کړو پیل یې دیني درسونه و، نو ځکه یې د محتوا، منځپانګې او معنا له مخې شعرونه هیومانیستي مفکورې ډېرې لري. دغه هیومانیستي مفکورې فلسفه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

یونان او داسې نورو هغو ملکونو چې ډېر لرغوني تاریخ لري، منځته راغی، د اروپا د رنسانس په دورې کې غښتلې شوه او ادبیاتو ته یې مخه کړه، هیومانستانو ددې نړۍ پر خوشحاله ژوند د پوهې تر سیورې لاندې او سېډو باندې باور درلود، دغه فکري ډول د منځنیو پېړیو له فکري ډول سره ډېر توپیر لري. (۲۲)

استاد ګل پاچا الفت شعري کلیات د هیومانیستي شعرونو ډېرې بېلګې لري، چې د نمونې په ډول لاندې مثالونه راوړم:

ګوره په سپین مخ باندې توري زلفې
توره شپه څنګه مهرویان راولي
په ښکلو مینه د هر چا راځي
خواران زما مینه په ځان راولي
د غریبانو او بېوزلو دوستي
سړی په خیر او په احسان راولي
زړونه باغ باغ شي د دوستۍ په هوا
دښمني زړونو ته خزان راولي
دوستي د جنګ او جګړو مخه نیسي
صلح و سلام امن و امان راولي
یو دوست د بل دوست د خوښۍ لپاره
خواري زحمت تکلیف په ځان راولي
د تور و سپین او سره دوستۍ خاطر ته
هیڅ مخ سرې شونډې تور چشمان راولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سترګو کور کې سپین او تور چې ګوري
درته د ګډ ژوند شاهدان راولي
(۲۳)

له انسان سره مینه او محبت، ښه اخلاق او کړه وړه، انسان ته د انسان او خپل ځان په نظر کتل او انسانیت ته احترام درلودل، د هیومانیستي فلسفې برخې جوړوي، چې د استاد (الفت) په پورته راغلي شعر کې ځرګند شوی دی.

د استاد یوه څلوریزه ده:

عقاید که مذهبي که سیاسي وي
چې اساس یې محبت بشر دوستي و
په هر ابزم کې چې وي تړې به زار بزم
په دې شرط چې تش نوم نه وي حقیقي وي
(۲۴)

د هیومانیزم فلسفه په اسلام کې له ټولو ادیانو مخکینی تاریخ لري او باید دغه هیومانیستي فلسفه د غیر اسلامي ملکونو نه په اسلامي ملکونو کې ډېر د اهمیت وړ او پاملرنه ورته وشي، چې متاسفانه غیر اسلامي ملکونه له اسلامي ملکونو نه دغې هیومانیستي مفکورې ته ډېر پام کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱.هاشمي، سيداصغر، د استاد الفت د شعرونو منځپانګيزه او جوليزه څېړنه، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۴ل کال.

۲. الفت، ګل پاچا، محمد اسماعيل يون په زيار، د استاد الفت نثري کليات (لومړی ټوک)، يون کلتوري يون خپرندويه ټولنه، کابل، ۱۳۸۷ ل کال.

۳.هاشمي، سيداصغر، غني خان فلسفي شاعر، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۴. عبدالغني خان، غني،کليات، د قومونو او قبايلووزارت ، کابل، ۱۳۶۴ل کال.

۵. ببلا ببل ، پښتو – پښتو تشريحي قاموس (دويم ټوک)، ميهن خپرندويه ټولنه، پېښور، ۲۰۱۲م کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶.همدا اثر.

۷. شینواری، سر محقق دوست محمد ، د ادب د تیوری اساسونه (دویم چاپ)، یارخپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۳) ل کال.

۸.د استاد الفت شعري کلیات.

۹.همدا اثر.

۱۰.همدا اثر.

۱۱.لېوال، عبدالغفور، د استاد الفت یا ، د استاد الفت فلسفه ،میتودیک خپرندوی، کابل.

۱۲.د استاد الفت شعري کلیات.

۱۳.همدا اثر.

۱۴.همدا اثر.

۱۵.همدا اثر.

۱۶. همدا اثر

۱۷.همدا اثر.

۱۸. الفت، ګل پاچا ، ادبي بحثونه، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۸۷ل کال.

۱۹. روهي، سرمحقق محمد صدیق د الفت، ادبي بحثونه، د الفت یاد ، د قومونو او قبایلو وزارت، کابل، ۱۳۶۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. بېلا بېل، پېدا ګوژي یا د روزنې فن، کندن انټرنیشنل خپرندوی، پېښور، ۱۳۸۴ل کال.

۲۱.د استاد الفت شعري کلیات.

۲۲.همدا اثر.

۲۳.همدا اثر.

۲۴.همدا اثر.

۲۵. کریمي، دوکتوریوسف، روانشناسی اجتماعی، نشرارسباران، ایران،۱۳۸۵ل کال.

۲۶.د استاد الفت شعري کلیات.

۲۷.همدا اثر.

۲۸.همدا اثر.

۲۹.همدا اثر.

۳۰. همدا اثر

۳۱. بېلا بېل، د ښوونکو تربیوي سمینار، خپرندوی د سوبړن کمېټه پېښور،۱۳۸۴ل کال.

۳۲. بېلا بېل، د ښوونکو تربیوي سمینار، خپرندوی د سوبړن کمېټه، پېښور، ۱۳۸۴ کال.

۳۳. ایوبي، محمد نادرفلسفه، صحاف نشراتي خپرندویه ټولنه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښور، ۱۳۸۸ل کال.

۳۴.د استاد الفت شعري کليات.

۳۵.همدا اثر.

۳۶.لېوال، عبدالغفور، د استاد الفت ياد، د استاد الفت فلسفه، ميتوديک خپرندوی، کابل.

۳۷.د استاد الفت شعري کليات.

۳۸.همدا اثر.

۳۹.همدا اثر.

۴۰. باچا خان، عبدالغفار خان، زما ژوند جد و جهد (دويم چاپ)، د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه خپرندوی، پېښور،۱۳۸۷) ل کال.

۴۱.د استاد الفت شعري کليات.

۴۲.هېوادمل،سرمحقق زلمی،ننګيالی دزمانې،د افغانستان کلتورې ودې ټولنه،جرمني،۱۳۸۱ل کال.

۴۳.رسا،سيدرسول،ارمغان خوشحال،پېښور،۱۹۲۴ل کال.

۴۴.روهي، سرمحقق محمدصديق، د څېړنې لاربنود.

۴۵. روهي، څېرندوی محمد صديق، شعر پېژندنه، ميهن خپرندويه ټولنه، پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۶.هاشمي، سيد اصغر، شعرپوهنه، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۲ل کال.

۴۷. هاشمي، سيد محي الدين، ادبپوهنه، اريک خپرندويه ټولنه، کابل، ۱۳۸۷ل کال.

۴۸. هاشمي، سيد اصغر، پښتوژبې ادبي سرلاري، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۴۹.هاشمي، سيد اصغر، د پښتو نظم تاريخ، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۳ل کال.

۵۰.هيوادمل، سرمحقق زلمی، متن څېړنې ميتودولوژي.

۵۱زيور، پوهاند زيورالدين، د پښتو ادبياتو تاريخ منځنۍ دوره، مومند خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۸۹ل کال.

۵۲. ترتيب، رحماني، شفيق الله، نرګسي وږمې، ۱۳۹۱ل کال.

۵۳.حبيبي، پوهاند عبد الحی، د پښتو ادب لنډ تاريخ، علامه رشاد خپرندويه ټولنه، کندهار، ۱۳۸۷ل کال.

۵۴.سالمي، محمد عالم، د عمومي اروا پوهنې ارونه، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال آباد ، ۱۳۹۱ل کال.

۵۵. زيور، پوهاند زيورالدين، د پښتو ادبياتو تاريخ لرغونې دوره، مومند خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۸۹ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۶.هېوادمل، سرمحقق زلمی، د پښتو ادبیاتو تاریخ لرغوني او منځنۍ دروه، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۷۹ ل کال.

۵۷.هاشمي، سرمحقق سیدمحی الدین، نثري ادب ډولونه، وحدت خپرندویه ټولنه، ننګرهار.

۵۸. هاشمي، سید اصغر، ادبي ژانرونو لنډه پېژندنه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال آباد، ۱۳۹۲لمریز.

۵۹.روهي، سر محقق محمدصدیق، د پښتو ادبیاتو تاریخ، دانش، پېښور، ۱۳۸۴ل کال.

۶۰.همدا اثر.

۶۱.همدا اثر.

۶۲. خټک، خوشحال خان، دستارنامه، د پروفیسور پردل خان خټک په زیار، پېښور، ۱۹۸۵م کال.

۶۳.د استاد الفت شعري کلیات.

۶۴.همدا اثر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتوادب نوې ښکلا او د هاشمي د ادبي پنځونوهارونه

د پښتو په معاصره دوره کې د ادب د اسمان پرمخ نوي ستوري را ښکاره او ادبي څېړنو او هنري ليکنو وړانګويي د پښتو ادب په خړما ښامي باندې د شفق روښانه رڼا خوره او ولوروله، چې اوسمهال هم د ادب په اسمان کې يو شمېر نوي ستوري ځرکونه وهي او ورځ تر بلې د خپلو څېړنو او پنځونو پلوشې تر لرې واټن پورې غزوي او د خپلو ادبي پنځونو څخه د پښتو د ادب ناوې ته تلپاتې هارونه جوړوي.

اوسمهال د ځوانو ليکوالو په لړ کې د ښاغلي هاشمي ستوری د ختيځ د ادب په اسمان کې د هر چا پاملرنه جلب کړې. نوموړی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه چاپيريال کې ژوند کوي، چې هلته استاد پوهاند رښتين، قيام الدين خادم او ګل پاچا الفت وينو هم له دې سيمې څخه په ادبي ډګرکې لوی همت او هنرونه اخيستې و چې او سمهال يې د پښتو د ادب په بڼ کې هر ډول ګلان غوړيدلي او ګڼ شمېر ادبي بوراګان ترې خوند اخلي. سيد اصغرهاشمي ټوله کورنۍ په علمي روښانتيا باندې ښکلې ده چې پلار (علمي رتبه، پوهنمل سيد رحمن هاشمي)او سمهال د ننګرهار په ښوونې او روزنې پوهنځي کې استاد ، نيکه يې سيد عبدالمنان هاشمي د خپل وخت لومړنيو کسانو څخه و چې د هيواد په پلازمينې (کابل) دارالمعلمين کې يې زده کړې پای ته ورسولې، د هاشمي دوه ورونو په هالند او هندوستان کې د ماستري زده کړې کړي دي او او سمهال په خپل هيواد کې په بېلابېلو ادارو کې دندې ترسره کوي.

د انګلستان د نامتو ليکوال او ارواپوه ډاکټر سمايلز په وينا د انګلستان خلک پرخپل ځان باندې تلپاتې ويسا لري او هرکار په ذوق سره سرته رسوي، نو په همدې اساس انګلستان وګړو پرمختګ کړی او د بهرنۍ هڅې پرځای د انسان خپل داخلي هڅې يو انسان د برې منزل ته په لنډ واټن کې رسوي. د نومورې د خبرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تایید همدا حس او هڅه د ښاغلي هاشمي په وجود کې شته او د همدې هڅو په اساس شپه او ورځ د کتابونو مطالعې، څېړنو او تخلیق ته ځانګړې کړې ده او د ډاکټر سمایلیز په وینا د انسان په پرمختګ کې د هغه مسلک سره د نوموړي مینه هم اړینه ده چې اصغر دا ځانګړتیا هم لري د ادب، د مطالعې او ادبي پنځونه په لټه تلپاتې زیارګالي، نوموړي په کم سن کې ګڼ شمېر ادبي اثار د پښتو ژبې د غنیتوب په موخه ډالۍ کړي دي.

ښاغلی هاشمي څېړنې، تخلیق تر څنګ په ژباړه کې هم ښه وړتیا ښودلې ده، چې یو شمېر اسلامي کتابونه یې له فارسي څخه پښتو ته ژباړلي دي او د نوموړي ځینې اثار په دري او انګلیسي ژبو باندې د نورو لیکوالو له خوا ژباړل شوي دي.

دا هم د نوموړي د چاپ شوو اثارو لړ لیک:

څېړنې:

۱: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د نظم تاریخ(لومړۍ او دویمه دوره)، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۲ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهنيار سيد اصغر: د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو منځپانګېزه او جوړښتيزه څېړنه(د ماسټرۍ تېزس)، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهنيار سيد اصغر: ادبي وړانګې، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۴: هاشمي، پوهنيار سيد اصغر: د الفت مرغلرې(سريزه، زياتونه او ويپانګه)، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۵: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: شعر پوهنه، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

۶: هاشمي، پوهنيارسيد اصغر: د څېړنې بنسټونه (د تحقيق فن او لارې چارې)يار خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۴ل کال.

۷: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: بولله له پيله تر خوشحاله، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

۸: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: ادب پوهنې آرونه، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

۹: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر هاشمي: غني خان فلسفي شاعر، دانش خپرندويه ټولنه، پيښور، ۱۳۹۲ل کال.

۱۰: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر هاشمي: ادبي مرغلرې، دانش خپرندويه ټولنه، پيښور، ۱۳۹۲ل کال.

۱۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر هاشمي: ادبي درو ټاکنه، ۱۳۹۲ل کال.

۱۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، د پښتو ژبې ادبي سرلاري، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۱۳: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، د ليک او لوست اسانه زده کړه، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۱ل کال.

۱۴: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، ادبي مرغلرې(دويم ټوک)، دانش خپرندويه ټولنه، پيښور، ۱۳۹۲ل کال.

تخليقات:

۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: برخليک(ناول)، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، د فکر بيان (لنډې نثرې ويناوې): ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهنيار سيد اصغر: د فکر پلوشې، ۱۳۹۴ل کال.

ژباړې:

۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د بهلول نصيحتونه، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال.

۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت محمد (ص) لنډ ژوند ليک ، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال.

۳: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت ابوبکر صديق (رض) لنډ ژوندليک ، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال.

۴: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت عمر(رض) لنډ ژوند ليک ، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال

۵: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت عثمان(رض) لنډ ژوند ليک ، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت علي(رض) لنډ ژوند لیک، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال

راټولونې:

۱:هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د ادبي ژانرونو لنډه پیژندنه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال

۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د ادبي اصطلاحاتو سیندګی، دانش خپرندویه ټولنه، پیښور، ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د استاد ګل پاچا الفت ستاینې (راټولونه او سریزه)، دانش خپرندویه ټولنه، پیښور، ۱۳۹۳ل کال.

چاپ ته تیار اثار:

د پښتو ژبې ادبي سرلاري(دویم او دریم) ټوک، نړیوالې ادبي څېرې، ادبي نظم ډولونه او پیدا ښت یې، د لرغونې دورې نثري اثاراو پیدا ښت یې، د لودیانواو سوریانو لیکوال، اخلاق د امام غزالي له نظره، شاعران او مشاهیر، د پښتو ژبې تاریخ،د فکر یون، ادب تیوري او ادبپوهنې بنسټونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سمهال نړۍ د ساینس او ټکنالوجي د پرمختګ سره د انساني ژوند په ګڼو برخو کې اسانتیاوې رامنځته شوي دي او د علمي پرمختګ په موخه هم او سني لیکوال د همدې انټرنیټي وسایلو څخه کار اخلي چې ښاغلی هاشمي هم ورسره بلد تیا لري او هم هره ورځ د نوموړي ادبي، سیاسي، ټولنیزې او اروا پوهنیزې مقالې د پښتو په بیلا بیلو ویبپاڼو کې خپریږي چې تر دې مهاله یې د مقالو شمېر نژدې ۲۰۰ ته رسیدلي دي.

په اتلسمه پیړۍ کې په فرانسه کې یو فیلسوف تېر شوی دی هغه وایي کوم انسان چې د تفریح په ارزښت پوه نه شي نو هغه کس د کار کولو وړتیا هم نه لري خو ښاغلي هاشمي په دې ډګر کې هم مخکښ دي، نوموړی د شلوکلونو راهیسې د پهلواني او داسې نورو لوبو په برخه کې ښه ځلیدلی دی چې لوبې یې د هیواد په داخل او بهر کې ګټلي دي. نوموړي د ادبي او فرهنګي هڅو تر څنګ هره ورځ یو ځانګړی وخت د سپورت تمرین له پار هم ټاکي.

په اسلامیت او افغانیت مین

پوهنیار فهیم بهیر

د البیروني پوهنتون استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانې ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور وداني

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (محبوب الله خان) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته يې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ يې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي وړانګي

سید اصغر هاشمي

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۴۹

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library